

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Anne Brelo
Birgitta Turunen

”Se auttaa muistamaan ja myös oivaltamaan asioita”
KOKEMUKSIA PEDAGOGISESTA DOKUMENTOINNISTA

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2018

OPINNÄYTETYÖ
Huhtikuu 2018
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä(t)
Anne Brelo, Birgitta Turunen

Nimeke
"Se auttaa muistamaan ja myös oivaltamaan asioita" kokemuksia pedagogisesta dokumentoinnista

Toimeksiantaja
Joensuulainen päiväkot

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli saada selville, miten pedagogista dokumentointia käytetään työmenetelmänä, miten pedagogisen dokumentoinnin käyttäminen näkyy työssä ja minkälaisia ovat työntekijöiden omat kokemukset pedagogisen dokumentoinnin käyttämisestä työssä eräässä joensuulaisessa päiväkodissa. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi joensuulainen päiväkot.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena, joka se tehtiin kyselylomakkeella päiväkodin henkilökunnalle. Saadut vastaukset analysoitiin teemoittelemalla.

Saaduista tuloksista käy ilmi, että päiväkodissa sisältöä pedagogiseen dokumentointiin tuotetaan havainnointia varten eri välineitä käyttäen. Nopeat ja vaivattomat tavata dokumentoida ovat käytössä eniten. Myös lapset osallistuvat sisällön tuottamiseen ja siitä kertomiseen. Pedagogista dokumentointia käytetään avuksi opetusmenetelmien valitsemisessa ja muokkaamisessa laajasti. Pedagoginen dokumentointi on päiväkodissa tuttua ja sitä käytetään työssä jo aktiivisesti. Työmenetelmällä tuodaan päiväkodin ja lapsen arkea päiväkodissa esille myös huoltajille ja sen avulla keskustellaan lapsen asioista arjen tilanteissa.

Pedagoginen dokumentointi koetaan havainnollistavana sekä suunnittelua ja arviointia edesauttavana työkaluna. Se auttaa työntekijöitä muistamaan ja oivaltamaan asioita sekä lisää ennen kaikkea tietoa ja ymmärrystä lapsesta. Työmenetelmän käyttöönottoon haluttaisiin vielä lisää koulutusta ja vaatisi vielä opettelua ja harjoittelemista, että siitä tulisi tehokkaampi ja luontevampi osa tehtävää työtä.

Kieli
suomi

Sivuja 63
Liitteet 5
Liitesivumäärä 9

Asiasanat
varhaiskasvatus, pedagoginen dokumentointi, osallisuus

THESIS
April 2018
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Authors
Anne Brelo, Birgitta Turunen

Title
"It Helps to Remember and also to Realize Things" Experiences of Pedagogical Documentation

Commissioned by
Day Care Centre

Abstract

The aim of this thesis was to research how pedagogical documentation is done in one day care centre in the city of Joensuu. The aim was to find out how it is done as a working method, how it shows in daily work and how employees find it as a working method. The thesis is a qualitative research and the data was collected by sending a structured questionnaire to the early childhood educators. The data was analysed by thematising.

The results show that in the day care centre the contents of pedagogical documentation are produced for observation by using different kinds of tools. Fast and easy ways to do documentation are used. Children also participate in the production and distribution of the content. Pedagogical documentation is used to assist in the selection and editing of the teaching methods extensively. It is a well-known and used working method in this day care center. It is one way to show day cares and childrens daily routine to parents.

The early childhood educators find pedagogical documentation as a demonstrative working method which makes planning and estimating easier. It helps educators to remember and realise things and increases the knowledge about the children. The introduction of a working method would require further training and would still require learning and training to make it more efficient and more natural part of the work.

Language
Finnish

Pages 63
Appendices 5
Pages of Appendices 9

Keywords

early childhood education, pedagogical documentation, participation

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatuksen lähtökohdat	6
2.1	Perusteet varhaiskasvatukselle	6
2.2	Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat	8
3	Varhaiskasvatuksen toimintaperiaatteita	10
3.1	Lapsilähtöinen varhaiskasvatus	10
3.2	Lasten osallisuus	11
3.3	Huoltajat varhaiskasvatuksessa	13
3.4	Tiimityöskentely	15
4	Pedagoginen dokumentointi	17
4.1	Viitekehys pedagogiselle dokumentoinnille	17
4.2	Pedagogisen dokumentoinnin prosessi	19
5	Aiemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset	23
6	Opinnäytetyön lähtökohdat	25
6.1	Tutkimusidea	25
6.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä	26
6.3	Oma opinnäytetyöprosessimme	27
7	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	28
7.1	Laadullinen tutkimus	28
7.2	Kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä	29
7.3	Opinnäytetyömme menetelmälliset valinnat	30
7.4	Aineiston käsittely ja analyysi	33
7.5	Teemoittelu analyysimenetelmänä	34
7.7	Opinnäytetyömme aineiston analyysimenetelmä	35
8	Tulokset	38
8.1	Dokumentointi arkityössä	38
8.2	Dokumentoinnin välineet	39
8.3	Tiimityöskentely	41
8.4	Lasten osallisuus	42
8.5	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	42
8.6	Kokemukset pedagogisesta dokumentoinnista	44
9	Tulosten tarkastelu	45
9.1	Pedagogisen dokumentoinnin sisällöntuottaminen	45
9.2	Dokumenttien hyödyntäminen	47
9.3	Kokemukset pedagogisesta dokumentoinnista	48
10	Pohdinta	51
10.1	Luotettavuus ja eettisyys	51
10.2	Oma oppimisprosessimme ja ammatillinen kasvumme	55
10.3	Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusideat	58
	Lähteet	60

Liitteet

Liite 1	Saatekirje
Liite 2	Kyselylomake
Liite 3	Toimeksiantosopimus
Liite 4	Tutkimuslupahakemus
Liite 5	Esimerkki analyysipolusta

1 Johdanto

Uusi varhaiskasvatussuunnitelma toi mukanaan pedagogisen dokumentoinnin, joka on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) velvoittaakin päiväkodit käyttämään 1.8.2017 alkaen pedagogista dokumentointia varhaiskasvatuksessa osana lapsen osallisuuden ja lapsilähtöisen toiminnan toteuttamiseksi (Opetushallitus 2016, 36–37). Opinnäytetyössämme tutkimme erään joensuulaisen päiväkodin työntekijöiden pedagogisen dokumentoinnin osaamista työmenetelmänä.

Toimeksiantajamme päiväkotitoimi on ottanut pedagogisen dokumentoinnin työvälineekseen painotetusti. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli saada selville, miten pedagogista dokumentointia käytetään työmenetelmänä, miten pedagogisen dokumentoinnin käyttäminen näkyy työssä ja minkälaisia ovat työntekijöiden omat kokemukset pedagogisen dokumentoinnin käyttämisestä työssä. Opinnäytetyö lähtikin päiväkodin tarpeesta tarkoituksenaan tuottaa uutta, tämän hetkistä tietoa työntekijöiden ajatuksista, mielipiteistä sekä näkemyksistä ja kokemuksista liittyen pedagogiseen dokumentointiin. Tutkimuskysymykset liittyvät työntekijöiden tietoon pedagogisen dokumentoinnin teoriapohjasta, pedagogisen dokumentoinnin käyttämisestä osana varhaiskasvatustyötä ja työntekijöiden omiin kokemuksiin omasta osaamisesta liittyen pedagogisen dokumentoinnin käyttöön. Opinnäytetyömme tehtiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena, joka toteutettiin kyselylomakkeella toimeksiantajan päiväkodin henkilökunnalle. Saadut vastaukset analysoitiin teemoittelemalla. Tutkimuksemme teoreettisena pohjana toimii lapsilähtöinen varhaiskasvatus, pedagoginen dokumentointi ja osallisuus sekä niiden limittyminen nykyiseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016).

Saadut tulokset osoittavat, että toimeksiantajan päiväkodin sisältöä pedagogiseen dokumentointiin tuotetaan havainnointia varten, johon käytetään eri välineitä. Nopeat ja vaivattomat tavat dokumentoida ovat käytössä eniten. Myös lapset osallistuvat sisällön tuottamiseen ja sen jaksamiseen. Pedagogista dokumentointia käytetään myös paljon apuna opetusmenetelmien valitsemisessa

ja muokkaamisessa. Pedagoginen dokumentointi onkin toimeksiantajan päiväkodissa tuttua ja sitä käytetään työssä jo aktiivisesti. Työmenetelmällä tuodaan päiväkodin ja lapsen arkea päiväkodissa esille myös huoltajille ja sen avulla keskustellaan lapsen asioista arkisissa tilanteissa sekä varhaiskasvatuskeskusteluissa. Pedagoginen dokumentointi koetaan havainnollistavana sekä suunnittelua ja arviointia edesauttavana työkaluna. Se auttaa työntekijöitä muistamaan ja oivaltamaan asioita sekä ennen kaikkea lisää tietoa ja ymmärrystä lapsesta. Työmenetelmän käyttöönottoon haluttaisiin vielä lisää koulutusta ja se vaatisi edelleen opettelua ja harjoittelemista, että siitä tulisi tehokkaampi ja luontevampi osa tehtävää työtä.

Pedagogisen dokumentoinnin ajankohtaisuus näkyy uudessa, käyttöönotetussa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016), joka oli myös yksi lähtökohta opinnäytetyöllemme. Oman ammatillisuuden ja työotteen kehittäminen ovat aina ajankohtaisia asioita, kun työntekijöiltä vaaditaan nykyisin yhä enemmän osaamista ja tietotaitoa sekä uusien asioiden hallitsemista ja työmenetelmien käyttämistä. Pedagoginen dokumentointi voikin antaa lisäarvoa työlle, kun sitä oppii käyttämään tarkoituksenmukaisesti ja sisäistää sen osaksi omaa työotetta.

2 Varhaiskasvatuksen lähtökohdat

2.1 Perusteet varhaiskasvatukselle

Varhaiskasvatus määritellään varhaiskasvatuslaissa (36/1973) olevan suunnitelmallista ja tavoitteellista, kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa kulkee vahvasti mukana myös pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 1. §). Tavoitteena varhaiskasvatuslaissa (36/1973) tulee olla lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Myös lapsen oppimista, monipuolista pedagogista toimintaa ja myönteisiä oppimiskokemuksia sekä varhaiskasvatusympäristöä tulee muokata lapsen kokoaikaista oppimista edistäväksi. Lisäksi yhtenä lain tavoitteena on varmistaa lapselle mahdollisuus osallistua ja toimia yhteistyössä lapsen huoltajan kanssa. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 2. a §.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa muodostaen perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, sen jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä onkin tukea lapsen ajattelun ja oppimisen taitoja, jotka kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. (Opetushallitus 2016, 21–22.)

Varhaiskasvatuksessa lapsen arvostava kohtaaminen, hänen ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat osallistumista ja vaikuttamisen taitoja. Kun lapsi pääsee suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa, hän oppii vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstön tehtävä on huolehtia, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lapsen käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat. (Opetushallitus 2016, 21–22.)

Varhaiskasvatuksessa on olemassa erilaisia pedagogisia suuntautumis- ja lähestymistapoja. Opinnäytetyössämme nostamme esille Reggio Emilia kasvatustajatteluun pohjautuvan pedagogisen dokumentoinnin työmenetelmän, joka nostaa esiin lapsen näkökulman. Reggio Emilia -pedagogiikan filosofiassa lähtökohtana on yhteisön arvot, jossa lapsilla ja aikuisilla on oikeus olla oman elämänsä tärkeitä toimijoita. Myös yksilöllisyys, moninaisuuden kunnioitus, demokratia ja osallisuus sekä oppiminen, leikki, ilo ja tunteet ovat tärkeitä arvoja. Yksi Reggiolaisen pedagogiikan tunnus onkin, että yksi sana voi olla ja tarkoittaa sataa eri kieltä. (Taikatahti 2018; Päiväkoti Emilia 2018.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) velvoittaa varhaiskasvattajia käyttämään pedagogista dokumentointia jatkuvana, suunnitelmallisena ja arkisena työskentelymenetelmänä (Opetushallitus 2016, 36–37).

2.2 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Varhaiskasvatuslaki (36/1973) määrittää varhaiskasvatuksen suunnittelua ja toteutusta, jonka perusteella Opetushallitus on antanut valtakunnallisen määräyksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Sen mukaan laaditaan sekä seudulliset, että päiväkodin lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. (Opetushallitus 2016, 8.) Varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteena on kaikkialla yhdenvertaiset ja laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 9. §). Lapsikohtaisesti toteutetun varhaiskasvatussuunnitelman sisältö otetaan huomioon koko lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa sekä varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä kehitettäessä (Opetushallitus 2016, 10).

Varhaiskasvatuslakia sovelletaan kunnan, kuntayhtymän sekä muun palvelujen tuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen, jota annetaan päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Päivähoitoa voivat saada lapset, jotka eivät vielä ole oppivelvollisuusikäisiä. Laissa on säädetty varhaiskasvatuksen tavoitteista ja sen mukaan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi. (Opetushallitus 2017, 14–16.)

Rintakorpi ja Vihmari-Henttonen (2017) toteavat, että pedagoginen dokumentointi on erinomainen väline toteuttaa varhaiskasvatuslakia käytännössä, koska sen avulla voidaan hankkia tietoa lapsesta toiminnan suunnittelun ja toteutuksen perustaksi. Lain mukaan lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteuttaessa ja arvioitaessa on otettava huomioon lapsen mielipide ja toivomukset. Myös lapsen vanhemmille ja huoltajille on annettava mahdollisuus näihin. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 32; Varhaiskasvatuslaki 36/1973.)

Uudistettu varhaiskasvatuslaki (580/2015) tuli voimaan 1.8.2015 ja se määrittää Opetushallituksen varhaiskasvatusta ohjaavaksi asiantuntijavirastoksi. Opetushallitus päätti lokakuussa 2016 myös varhaiskasvatussuunnitelman

perusteista. (Opetusalan ammattijärjestö 2017.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) on varhaiskasvatustyötä noudatettava asiakirja, joka määrittää koko varhaiskasvatuksen. Se tuo varhaiskasvatuslain käytännön tasolle ja määrää varhaiskasvattajien toimintaa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet antaa pedagogiselle dokumentoinnille suuren painoarvon. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 36.)

Varhaiskasvatus toteutetaan sekä paikalliset- ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki (36/1973), jossa säädetään muun muassa lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki (628/1998), on myös osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa kuitenkin Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. (Opetushallitus 2016, 8.)

Joensuun seudulle on tehty vuonna 2017 oma seudullinen varhaiskasvatussuunnitelmansa, joka on laadittu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) pohjalta. Jokainen kunta voi tehdä seudulliseen suunnitelmaan omia tarkennuksiaan. Joensuun seudun asiakirjan laatimiseen ovat osallistuneet Ilomantsi, Joensuu, Juuka, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi ja Heinävesi. (Joensuun kaupunki 2017a, 5.)

Joensuun seudullisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on lapsen tuntemisen lisääminen sekä toimintatapojen ja oppimisympäristöjen kehittäminen tarkastelemalla sen avulla lapsen kasvua ja kehitystä sekä hänen omaa historiaansa. Dokumentoinnin avulla saatua tietoa tulee hyödyntää lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Apuna tässä käytetään suunnitelman mukaan esimerkiksi kirjaamista, videointia ja valokuvaamista, joihin myös lapset osallistuvat. Havainnot tulee kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä kunnallisessa varhaiskasvatuksessa myös ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan. Suunnitelman mukaan tavoitteena on havainnoinnilla ja dokumentoinnilla kiinnittää huomiota vuorovaikutustilanteisiin lapsiryhmässä ja kehittää niitä

tarvittaessa. Lisäksi tavoitteena on kiinnittää huomiota lasten osallisuuteen ja kehittää lapsille luontaisia tapoja olla osallisena toiminnassa. Dokumentointiin liittyviä tarkennuksia kirjataan yksikkökohtaisesti vuosisuunnitelmaan tai ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Joensuun kaupunki 2017a, 40.)

3 Varhaiskasvatuksen toimintaperiaatteita

3.1 Lapsilähtöinen varhaiskasvatus

Lapsilähtöisessä kasvatustapahtumassa lapsi on subjekti, jonka aloitteisuutta ja toimintaa aikuisen tulee tukea ja edistää kasvatukselle asetettujen tavoitteiden mukaan (Huttunen 1989, 45). Lapsilähtöisyydellä korostetaan lapsen roolia aktiivisena toimijana ja oman oppimisensa subjektina (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 55). Lapsilähtöisen ajattelun mukaan lapsen todellinen oppiminen ja oivaltaminen ovat mahdollisia, kun lapsi itse tutkii ja kokeilee sekä asettaa kysymyksiä ja etsii vastauksia. Lapsen omasta aloitteesta lähtevän toiminnan nähdään lisäävän myös oppimismotivaatiota. (Huttunen 1989, 45.)

Aikuisen on annettava tilaa, uskottava lapsen kehitysmahdollisuuksiin ja tuettava hänen oma-aloitteisuuttaan sekä ohjattava myönteistä kehitystä. Kasvattajan on kuitenkin muistettava, että kasvatus merkitsee aikuisen vastuuta lapsesta ja lapsen kehityksestä. (Huttunen 1989, 46.) Lapsilähtöisen pedagogiikan mukaan aikuinen antaa tukea ja ohjausta lapsen tarpeiden mukaisesti ja mahdollistaa lapsen omaehtoisen oppimisprosessin toteutumisen eli omaehtoisen tutkimisen, kokeilun ja oivaltamisen. Lapsilähtöisen suunnittelun tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien tulee lähteä lapsesta itsestään. Tästä johtuen kasvattajan toiminta on hyvin pitkälti lasten havainnoimista, kuuntelemista, dokumentointia sekä arviointia lapsen oppimisen edistymisestä. (Hujala ym. 2007, 56–57.)

Kun lasten toimintaa ja ajattelua havainnoidaan ja dokumentoidaan, antaa se arvoa lasten omille mielipiteille ja tekee heidän ajatuksistaan merkityksellisiä. Tällöin he osallistuvat oman lapsuutensa rakentamiseen. Pedagogisessa dokumentoinnissa lapsilähtöisyys on perusedellytys, koska silloin

varhaiskasvatusta suunnitellaan ja toteutetaan kiinteässä yhteydessä lasten mielenkiinnon kohteisiin ja näkemyksiin. Kyse onkin lasten ja aikuisten välisestä ajatustenvaihdosta. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 12–13.)

3.2 Lasten osallisuus

Varhaiskasvatustalakiin (36/1973) vuonna 2015 uudistetussa laissa (580/2015) on mukana myös lapsen osallisuus. Lain mukaan lapsen mielipide ja toivomukset on otettava huomioon lapsen ikätaso huomioiden varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioidessa (Laki lasten päivähoitolaista annetun lain muuttamisesta 580/2015, 7. b §). Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) tuo esille lapsen osallisuuden ja vaikuttamisen, jota tulee toteuttaa demokratian toteuttamiseksi. Näiden periaatteiden perustana ovat aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen sekä vaikuttaminen. (Opetushallitus 2016, 24.)

Myös kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa ovat lasten oikeuksia, jotka tulee ottaa varhaiskasvatuksessa huomioon. Tärkeänä tehtävänä onkin tukea lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja eri tavoin. Erityisesti lasten ajatusten kuunteleminen, ideoihin tarttuminen ja arvostava kohtaaminen vahvistavat näitä kehittymässä olevia taitoja. Lapset otetaan mukaan suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa, jolloin he oppivat myös vuorovaikutustaitoja ja yhteisiä pelisääntöjä. Henkilöstön tehtävä on huolehtia siitä, että jokainen lapsi saa mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa. Tällöin lapsen itseluottamus kasvaa, sosiaaliset taidot sekä lapsen minäkäsitys kehittyvät. (Opetushallitus 2016, 24.) Lasten osallisuuden mahdollistaminen varhaiskasvatuksessa tarkoittaa usein kasvattajien joustamista etukäteissuunnitelmastaan, kun lasten mielenkiinto ja aloitteet osoittavat toiseen suuntaan (Turja & Vuorisalo 2017, 50).

Osallisuus on toimijuutta, joka toteutuu sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa ja edellyttää vastavuoroisuutta tilanteissa läsnä olevien kesken. Osallisuus ei ole vain mukana oloa ja osallistumista johonkin valmiiksi järjestettyyn toimintaan,

vaan siihen liittyy kaikkien osapuolten mahdollisuus vaikuttaa omaan ja yhteiseen yhdessäoloon ja toimintaan. Tämä edellyttää kuulluksi tulemista ja kuuntelemista. (Turja & Vuorisalo 2017, 46.) Varhaiskasvatuksessa lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa ja henkilöstön tehtävä on huolehtia, että jokaisella lapsella on myös mahdollisuus tähän. (Opetushallitus 2016, 24.)

Osallisuudessa on keskeistä lapsen oma kokemus, koska se on sosiaalista toimintaa. Sosiaaliseseen toimintaan liittyykin aina tunteita sekä omia henkilökohtaisia kokemuksia. Osallisuuteen puolestaan liittyy vahvasti myös vuorovaikutus ja sen laatu, joka on usein sidoksissa sen hetkiseen ympäristöön. Ympäristöön liittyviin rakenteisiin ja olosuhteisiin kuuluvat ilmapiiri, yhteistoiminta ja yhteiset tavoitteet, tasa-arvoisuus sekä avoimuus ja toisten arvostus. Lasten ja aikuisten yhteisessä toiminnassa osallisuus voikin toteutua monin eri tavoin. Tällöin osallisuus liittyy myös lasten ja kasvattajien väliseen sekä lasten keskinäiseen vuorovaikutuksen laatuun. Lapsen osallisuutta edistävä vuorovaikutus on tasa-arvoisempaa lasten ja kasvattajien välillä. Näin lapsilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa niin toiminnan suunnitteluun kuin päätöksien tekemiseen. (Virkki 2015, 9–11.)

Tasavertaisena jäsenenä kuuluminen yhteiseen ryhmään voi synnyttää tunteen aidosta osallisuudesta. Lasten osalta osallisuuden voidaan sanoa olevan lapsen tarpeiden huomioimista, kuulluksi tulemista ja toiveiden huomioimista toiminnan suunnittelussa, yhteisessä osallistumisessa ja mahdollisuutena saada oma ääni kuuluvaksi. Tällöin pedagogisen toiminnan suunnittelu voidaan katsoa yhteisenä prosessina aikuisten ja lasten välillä. (Fonsén, Heikka & Elo 2016, 81–83.) Pedagogisen dokumentoinnin myötä osallisuus nouseekin vahvasti esille. Osallisuuden myönteistä ilmapiiriä voidaan vahvistaa esimerkiksi dokumentoimalla yhteistoimintaa tai lapsen omaa toimintaa. Sen avulla tehdään myös näkyväksi tilanteita, joissa lapset ovat kokeneet toimijuutta ja osallisuutta. (Turja & Vuorisalo 2017, 50.)

Uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) korostetaan myös oppivaa yhteisöä eli lasten ja aikuisten yhdessä oppimista osana yhteisöä, joka on myös osa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. Tällöin korostuu osallisuus, jossa on mukana kaikki yhteisön jäsenet riippumatta siitä, onko kyseessä aikuinen vai lapsi. Tilaa annetaan lapsen ihmettelylle ja oivalluksille aikuislähtöisen, kaikkietävän opettajan roolista. Kuitenkin aikuinen on se, joka hallitsee tilanteen, laatii suunnitelmat ja pitää pedagogiikan mukana toiminnassa, mutta saaden myös lasten äänen kuuluviin. (Ahonen 2017, 62–65.)

3.3 Huoltajat varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuslain (36/1973) vuonna 2015 tehdyn lain (580/2015) uudistuksen mukaan myös vanhemmille ja huoltajille tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen sekä arviointiin (Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 580/2015, 7. b §). Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluukin tärkeänä osana vuorovaikutus lasten huoltajien kanssa (Opetushallitus 2016, 29). Vuorovaikutus edellyttää luottamusta, tasa-arvoa ja kunnioitusta. Huoltajien kanssa keskustellaan kasvatustyön arvoista, tavoitteista sekä vastuista vuorovaikutteisesti. Yhteistyössä tavoitteena on sitoutuminen lapsen turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Tämä edellyttää kasvatushenkilökunnalta aloitteita ja aktiivisuutta sekä valmiuksia huomioida muun muassa perheiden monimuotoisuus. (Opetushallitus 2016, 33.) Myös Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma korostaa huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä, jonka tavoitteena on tukea kasvatusyhteistyötä (Joensuun kaupunki 2017b, 16).

Vanhemmat kaipaavat säännöllisesti mahdollisuuksia keskustella lapsensa kasvatuksesta ja oppimisesta varhaiskasvattajien kanssa. Vaikka päivittäinen tiedonsaanti lasta hakiessa sekä syvällisemmät varhaiskasvatuskeskustelut ovat vanhemmille tärkeitä. Merkityksellistä vanhemmille on myös säännöllinen ja lapseen keskittyvä vuoropuhelu ja kohtaaminen lasta havainnoivien sekä lapsen kanssa toimivien kanssa. Kyse on tällöin ensisijaisesti kasvatuskumppanuudesta. (Kekkonen 2009, 164–165.)

Varhaiskasvatuksen yhtenä tärkeänä tehtävänä on turvata lapselle laadukas hoito päiväkotipäivän aikana. Lapsen hoito koostuu kasvatuksellisista ja pedagogisista keinoista, joilla vastataan sekä yhteiskunnan, että vanhempien odotuksiin. Vanhempia kiinnostaa se, millaista hoitoa heidän lapsensa päiväkodissa saavat. (Niikko 2008, 69.) Vanhemmuuteen kuuluva kasvatusoikeus ei häviäkään siksi ajaksi, kun lapsi on päiväkodissa, vaan huoltajilla on oikeus osallistua lastensa varhaiskasvatukseen. Osallisuus on osallistumisen ja toiminnan lisäksi myös osallisuuden kokemusta. Osallisuuden kokemukseen vaikuttaa paljon se, miten ja millaista tietoa huoltajat saavat ja miten heidän äänensä kuuluu päivähoidon arjessa. Huoltajien ei olekaan hyvä jäädä pelkästään informaation vastaanottajan rooliin, vaan tietoa tulisi vaihtaa tasavertaisesti edestakaisin. (Kaskela & Kekkonen 2011, 25–26.)

Onnistunut yhteistyö huoltajien kanssa onkin yhteen hiileen puhaltamista, aitoja kohtaamisia, kuuntelemista ja vuorovaikutusta, joissa yhteisenä päämääränä on lasten etu (Mykkänen & Böök 2017, 86). Varhaiskasvattajan tehtävänä luoda yhteys, jonka rakentamiseen huoltajat kutsutaan muun muassa antamalla mahdollisuus kertoa omia näkökulmiaan ja näkemyksiään lapsestaan, vanhemmuudesta, kasvatuksesta, toiveistaan, odotuksistaan ja huolistaan (Kaskela & Kekkonen 2011, 16). Lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen turvaaminen edellyttää huoltajien ja henkilöstön keskusteluita ja havaintoja. Yhteistyöllä lasten huoltajien kanssa voi olla monenlaisia muotoja, esimerkiksi päivän kulku ja tapahtumat käydään läpi huoltajien kanssa päivittäin. Myös teknologiaa voidaan hyödyntää yhteydenpidossa ja huoltajat voivat tehdä yhteistyötä myös keskenään. (Opetushallitus 2016, 33.)

Osallistuminen on myös tapaamisiin, keskusteluihin ja vanhempainiltoihin osallistumista, juhlien ja tapahtumien järjestämistä tai esimerkiksi vanhempaintoimikunnassa toimimista. Haku- ja tulotilanteissa vaihdetaan säännöllisesti tietoa sekä tarjotaan huoltajille myös tärkeä rooli lapsen hoitopäivän aloittamiseen ja lopettamiseen liittyvissä rutiineissa. (Kaskela & Kekkonen 2011, 26.) Perheiden osallisuus sekä heidän äänensä kuuluville saaminen päivähoidossa onkin osa varhaiskasvatuksen haasteita (Kekkonen

2009, 170). Yksi lastentarhanopettajan eettistä toimintaa ohjaavista periaatteista onkin oikeudenmukaisuus, johon kuuluu yhtenä osana juuri kuulluksi tulemisen edistäminen (Lastentarhanopettajaliitto 2004, 4).

3.4 Tiimityöskentely

Varhaiskasvatustyö on moniammatillista työtä, jossa työntekijöiden koulutuksellinen ja kokemuksellinen tausta muodostaa moniammatillisen kasvattajatiimin, joka toteuttaa laadukasta varhaiskasvatustyötä yhdessä kasvatuskumppaneina huoltajien kanssa sekä yhteisenä työntekijätiiminä. Työntekijöiden jaettu asiantuntijuus antaa mahdollisuuden oman tiedon ja osaamisen jakamiseen, jonka kautta voidaan saada aikaan jotain sellaista, mihin yksilönä ei yksin pystyisi. Tällöin yksilön oma osaaminen vahvistuu, mutta ennen kaikkea yhteistyö hyödyttää koko työtiimiä. Yhteistyön avulla ammattitaitoa voidaan jakaa, yhteistä vastuuta voidaan lisätä, työnjako voi olla joustavampaa ja yhteisöllisyyttä voidaan vahvistaa, mikä antaa puolestaan mahdollisuuden uudenlaisiin ja monipuolisempiin yhteistyömuotoihin lasten ja perheiden sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. (Virolainen 2014, 280, 283–288.)

Myös työntekijällä itsellään täytyy olla keinot oppia ja kehittää omaa ammatillisuuttaan, jotka ovat edellytyksiä muuttuvassa työelämässä pysymiseen. Toimiva ja tukeva työympäristö luo onnistumisen mahdollisuuksia omaan oppimisprosessiin. Työyhteisö voikin auttaa yksilöä kasvamaan, mutta on samalla myös voimavara. Toimivassa kasvattajatiimissä tapahtuva kokoaikainen reflektio, jossa yhteinen asiantuntemus ja kohdatut haasteet, muutetaan voimavaroiksi tehdä varhaiskasvatustyötä. (Kupila 2011, 303, 305–311.)

Työntekijöiden tiimityö heijastuu myös päiväkodin toimintakulttuuriin, sen arviointiin ja kehittämiseen, jossa lapsen etu on kaiken lähtökohta (Joensuun kaupunki 2017b, 14). Tiimityö on tavoitteellista yhteistyötä ja vastuu työstä jakaantuu jokaiselle tiimin jäsenelle. Tavoitteellisessa työskentelyssä jokaisen yksilön omat vahvuudet ja erityistaidot huomioidaan ja hyödynnetään. (Virolainen 2014, 292–292.) Tiimit voivat olla tilapäisiä, jotakin tiettyä tehtävää varten

muodostettuja tai muutamaksi vuodeksi muodostettuja projektiryhmiä. Suurin osa tiimeistä on kuitenkin pysyviä eli toistaiseksi voimassaolevia. (Rasila & Pitkonen 2009, 8.) Tiimien määritelmiä yhdistää tiimin jäsenten yhteinen tavoite. Tiimin jäsenten tehtävät ovatkin yleensä toisistaan riippuvaisia. (Aira 2012, 78.) Lisäksi työntekijöiden näkemyksien kuuleminen ja yhteistyö lapsen eduksi lisää työhön ja sen tarkoitukseen sitoutumista. Toiminnan arvioiminen ja sen mukaan toiminnan kehittäminen on myös yksi yhteistyössä toimimisen tarkoituksista. (Koivunen & Lehtinen 2016, 116–117.)

Hyvän tiimin tunnusmerkkejä ovat: ryhmän olemassaololla on selkeä tarkoitus, ryhmällä on oma tila ja itsenäinen asema organisaatiossa sekä riittävät resurssit tavoitteidensa saavuttamiseksi. Lisäksi ryhmän jäsenet ovat yhdessä vastuussa työn tuloksista ja kokevat kuuluvansa ryhmään. Myös johtajuus on ryhmässä selkeästi määritelty, ryhmän jäsenet ovat keskenään tasavertaisia ja kaikki tulevat kuulluiksi sekä ryhmän jäsenet kunnioittavat toisiaan, ryhmässä pystytään keskinäiseen vuorovaikutukseen ja päätöksentekoon. Lisäksi ryhmässä ilmenevät ongelmat ja eriävät mielipiteet hyväksytään ja käsitellään, ryhmän ilmapiiri on turvallinen ja sen toimintaa kehitetään sekä ennen kaikkea tehdyistä virheistä opitaan. (Rasila & Pitkonen 2009, 10–11.)

Varhaiskasvatuksessa tiimityöhön kuuluvat myös yhteiset kokoontumiset, joissa on mahdollisuus keskustella sekä suunnitella ja arvioida työtä (Virolainen 2014, 292; Järvinen & Mikkola 2015, 66). Lisäksi pedagoginen vastuu ulottuu myös työntekijöiden väliseen yhteistyöhön. Kun jaetaan osaamista ja opitaan muilta, varmistetaan myös jokaisen työntekijän vastuuta hyvän pedagogiikan päivittäisestä toteutumisesta. Tällöin kasvattajien yhteinen näkemys ryhmän tarpeista ja tavoitteista tukee tavoitteellista ja yhteisvastuullista varhaiskasvatustyötä. (Järvinen & Mikkola 2015, 62–65.)

Tiimityö tulee esille myös pedagogisessa dokumentoinnissa, jossa korostuu yhteistyö niin kasvattajien kuin lasten ja huoltajienkin välillä. Kun toimitaan aikuislähtöisesti, niin yleensä toiminnan lopputulos tulee itse prosessin edelle, kuten esimerkiksi erilaisia malliaskarteluja tehdessä. Onkin muistettava, että vaikka varhaiskasvatus on suunnitelmallista, niin sen täytyy olla myös arjen

mukaan muotoutuvaa. Vastuu pedagogisesta suunnittelusta on lastentarhanopettajilla, mutta pedagoginen dokumentointi pyrkii tallentamaan lasten näkemykset, toiveet ja ideat. Tarkoituksena onkin, että lapsen näkemykset otetaan huomioon ja niihin palataan sopivalla hetkellä, mutta koko toiminta ei perustu päämäärättömään ja katkonaiseen tekemiseen, jolloin mihinkään ei ehditä paneutua kunnolla. Tällöin tiimityö on yksi perusta etukäteen suunnittelulle toiminnalle. Pedagoginen dokumentointi jakaakin näin valtaa ja vastuuta niin kasvattajien, lasten ja huoltajien välille. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 54–56.) Tiimityö tukee myös muita varhaiskasvatuksen tavoitteita, kuten lapsen osallisuuden vahvistamista. Yhteistyö tukee lapsen mahdollisuutta saada laadukasta varhaiskasvatusta, jota arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan henkilöstön täytyykin sitoutua refleктоivaan työotteeseen. Se tarkoittaa, että aikuisen tehtävä on selvittää lapsen kokemuksia osallisuudesta, joka puolestaan liittyy varhaiskasvatuksen laatuun ja kehittämiseen. (Opetushallitus 2016, 6; Ahonen 2017, 290–291.)

4 Pedagoginen dokumentointi

4.1 Viitekehys pedagogiselle dokumentoinnille

Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan varhaiskasvatuksen työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Keskeisenä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) nostaa esiin pedagogisen dokumentoinnin, jota käytetään työmenetelmänä varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen, arvioimiseen ja kehittämiseen. (Opetushallitus 2016 36–37.) Pedagoginen dokumentointi tarkoittaa prosessia, jossa lapsen ajattelua tehdään näkyväksi. Aikuinen havainnoi ja dokumentoi lapsen toimintaa siten, että muillekin mahdollistuu käsitys lapsen toiminnasta ja ajatuksista tilanteessa. (Rintakorpi 2009, Turunen 2011, 18 mukaan.) Pedagogisen dokumentoinnin perusta tulee Reggiolaisesta viitekehyksestä. Siinä dokumentointi on voimakas kasvatuksellinen työkalu, jota käytetään

vuorovaikutuksen tukena työntekijöiden, lasten ja perheiden välillä sekä varhaiskasvattajien ammatillisen kehittymisen välineenä. (Turunen 2011, 3.)

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen väline. Pedagogisen dokumentoinnin avulla saadaan tietoa lasten kiinnostuksen kohteista, kehityksestä, elämästä, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä koko lapsiryhmän toiminnasta monipuolisella ja konkreettisella tavalla. Dokumentointia voi toteuttaa esimerkiksi piirrosten, henkilöstön havaintojen ja valokuvien avulla ja niitä voidaan tarkastella myös yhdessä lasten kanssa. Lasten saavuttamat taidot ja tiedot tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ne ovat toiminnan suunnittelun perusta. (Opetushallitus 2016, 37.)

Pedagogisen dokumentoinnin ja siitä saadun tiedon avulla pystytään tutkimaan sitä, kuinka lapsen ajattelu kehittyy, mitä lapsi ajattelee ja miten sekä kuinka hän ratkaisee ongelmia ja kuinka hän ottaa toiset lapset huomioon. Jokainen lapsi saa kokea vastuun kantamista sekä osallisuuden kokemuksen prosessissa, joka alkaa dokumentoinnista ja jatkuu kasvattajan havaintoina sekä lasten aktiivisena toimintana. Aikuisella, joka dokumentoi, on selvä tarkoitus, tavoitteet ja näkökulma toiminnalleen. Tärkein tehtävä aikuiselle on kuunnella. Tällä tarkoitetaan kuuntelemista, joka on pohdiskelevaa ja kaikilla aisteilla tapahtuvaa. Saadun tiedon täytyy näkyä päiväkodissa esimerkiksi kuvin, lausein ja maalauksin. Koska kaikkea ei voi dokumentoida, kasvattajan tulisi valita jokin näkökulma ja rajoitettava tarkastelemaan jotakin tai joitakin lapsia kerrallaan. (Wallin 2000, 124–125.)

Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen muokkaamisessa jatkuvasti lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoituksena onkin tuottaa lapsilähtöistä varhaiskasvatusta. (Opetushallitus 2016, 37.) Pedagogisen dokumentoinnin avulla myös huoltajat saavat käsityksen

lapsen kehityksestä ja oppimisesta ja se tuo esille lasten ajankohtaisia kokemuksia pelkän lopputuloksen sijaan. Tällöin tulee esille toimintaan liittyviä tavoitteita, kokemuksia ja eri työskentelyvaiheita. (Rintakorpi 2014, 139.)

Varhaiskasvatuksen dokumentteja ovat esimerkiksi lapsen omat varhaiskasvatussuunnitelmat, erilaiset standardoidut kysely- ja arviointilomakkeet sekä portfoliot. Silloin, kun prosessi viedään loppuun saakka yhteistyössä henkilöstön kanssa, voidaan puhua pedagogisesta dokumentoinnista. (Raski-Pitkänen, Virkki & Marjanen 2016, 14–16.) Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa sekä lasten, että huoltajien osallistumisen (Varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 37).

Kati Rintakorven (2014, 138) mukaan pedagogisella dokumentoinnilla voidaan lisätä lasten osallisuuden ja arvostetuksi tulemisen kokemuksia. Lapset tuleekin ottaa mukaan toiminnan dokumentointiin, jolloin jo dokumentoitavien asioiden valinnassa tulee esiin heidän oma näkemyksensä. Osallistaminen on tärkeää, koska silloin lapsesta tulee aktiivinen toimija, joka vaikuttaa dokumenttien sisältöön. (Rintakorpi 2017, 84.) Pedagoginen dokumentointi tuo esiin erilaisia näkökulmia ja näkökulmien kautta pystytään vaikuttamaan siihen, miten lapsi tulee kohdatuksi ja ymmärretyksi sekä kotona, että päivähoitossa (Rintakorpi 2014, 133).

4.2 Pedagogisen dokumentoinnin prosessi

Pedagogiseen dokumentointiin sisältyy kaksi ulottuvuutta: sisältö ja prosessi. Sisältönä toimivat materiaalit, kuten muun muassa piirroksat, valokuvat ja videot, joita lasten päivittäisen toiminnan dokumentoinnista syntyy. Sisältö keskittyy siihen, mitä lapset tekevät ja sanovat. (Raski-Pitkänen ym. 2016, 16.)

Pedagogisessa dokumentoinnissa kohteena on se, mitä lapset sanovat ja tekevät, mitä tuotoksia lapset tuottavat, ja kuinka kasvattaja on vuorovaikutuksessa lapsiin ja heidän tapaansa työskennellä. Keinoja pedagogiseen dokumentointiin voivat olla muun muassa erityisesti lasten puheen ja kielen kirjaaminen sekä sen nauhoittaminen ja videointi. Myös

valokuvaaminen, tietokonetallenteet sekä lasten töiden ja tuotosten arkistointi voivat olla tapoja dokumentoida. Keskeistä onkin, että dokumentoinnin avulla pedagogiikka tehdään konkreettiseksi ja näkyväksi. Dokumentoinnissa kerättyä materiaalia ja sen sisältöä käytetään pedagogisen työn reflektointiin tietoisella ja aina oikeudenmukaisella tavalla. (Ojala 2009, 30–33.) Lasten saavuttamat taidot ja tiedot tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ne ovatkin toiminnan suunnittelun perusta. Dokumentointia käytetään myös lapsen oppimisen ja kehittymisen tuen tarpeen arvioinnissa. (Opetushallitus 2016, 37.)

Pedagogisen dokumentoinnin prosessiin kuuluu lapsen toiminnan havainnointi, dokumentointi ja arviointi. Lähtökohtana on, että kun puhutaan pedagogisesta dokumentoinnista, on tärkeää, että prosessi on viety loppuun asti. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 32–33.) Varhaiskasvatuksen henkilöstön täytyy havainnoida, mitä lapsiryhmässä tapahtuu ja tuoda se näkyväksi dokumentoinnin kautta. Havainnointiin kuuluu tarkkaa kuuntelua, huolellista toiminnan tarkkailua ja lasten oppimisprosessien dokumentointia valokuvoin, videoin ja muistiinpanoin. (Raski-Pitkänen ym. 2016, 14–16.) Lapsen havainnointi on olennainen osa pedagogista dokumentointia ja varsinkin juuri varhaiskasvatussuunnitelmaa rakennettaessa on tärkeää, että lapsen huoltajan sekä henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta yhdistyvät (Opetushallitus 2016, 10). Havainnointia tulisikin mahdollisuuksien mukaan toteuttaa yhdessä lasten kanssa. Esimerkiksi kuvallisessa ilmaisussa voidaan lasten kanssa yhdessä havainnoida lasten itse tekemiä töitä, joiden avulla lapsia ohjataan kertomaan ajatuksiaan. (Opetushallitus 2016, 42.)

Dokumentteina voidaan käyttää esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmaa, portfolioa sekä erilaisia lomakkeita. Havaintojen dokumentoinnin tarkoituksena on syventää kasvattajan tietoisuutta lapsen kehittymisestä. Havainnot antavat myös pohjaa opetusmenetelmien valinnalle ja muokkaamiselle sekä antavat tietoa sopivista tavoista tukea lapsen kehitystä ja kasvua. (Raski-Pitkänen ym. 2016, 14.) Rintakorpi (2014, 138–139) toteaa, että pedagogisessa dokumentoinnissa tulisi kiinnittää huomiota siihen, mitä dokumentoidaan. Varhaiskasvattaja voi dokumentoinnissaan tuoda epäsuorasti ilmi sen, mitä hän

pitää arvokkaana ja tärkeänä toimintana lapsen elämässä. Toisaalta kaikkea ei voi, pysty tai kannata dokumentoida, jolloin tulee pystyä erottamaan olennainen epäolennaisesta dokumentointia tehdessä. Pedagogisessa dokumentoinnissa dokumenttien työstäminen jatkuu muistiinpanojen tekemisen ja kuvan ottamisen jälkeen. Työntekijöiden tulisi miettiä, mitä dokumentille tehdään konkreettisesti, mihin se laitetaan ja miten sitä käytetään pedagogisesti. Dokumentin käsittely vie enemmän aikaa kuin pelkästään niiden tallentaminen, joka asettaakin haasteita ja järjestelyiden tekemistä varhaiskasvatuksen ajankäytön suhteen. (Rintakorpi 2014, 139.)

Dokumentit mahdollistavat lasten ja kasvattajien osallistamisen prosessiin. Näin ollen on mahdollista yrittää yhdessä käsittää ja tulkita sitä, mitä on tapahtunut. Dokumentointi ei välttämättä anna vastauksia, vaan se herättää ennemminkin lisää kysymyksiä ja niitä käytetään työmateriaaleina. (Wallin 2000, 127.) Nämä kysymykset mahdollistavat asioiden tarkkailun useasta näkökulmasta. Arvioinnissa dokumentoinnin vähyys voi olla suuri puute. Ilman dokumentointia ja dokumenttien pohjalta tapahtuvaa keskustelua ja suunnittelua opetus perustuu ainoastaan kasvattajan tuntumaan lapsen tarpeista. (Raski-Pitkänen ym. 2016, 14.)

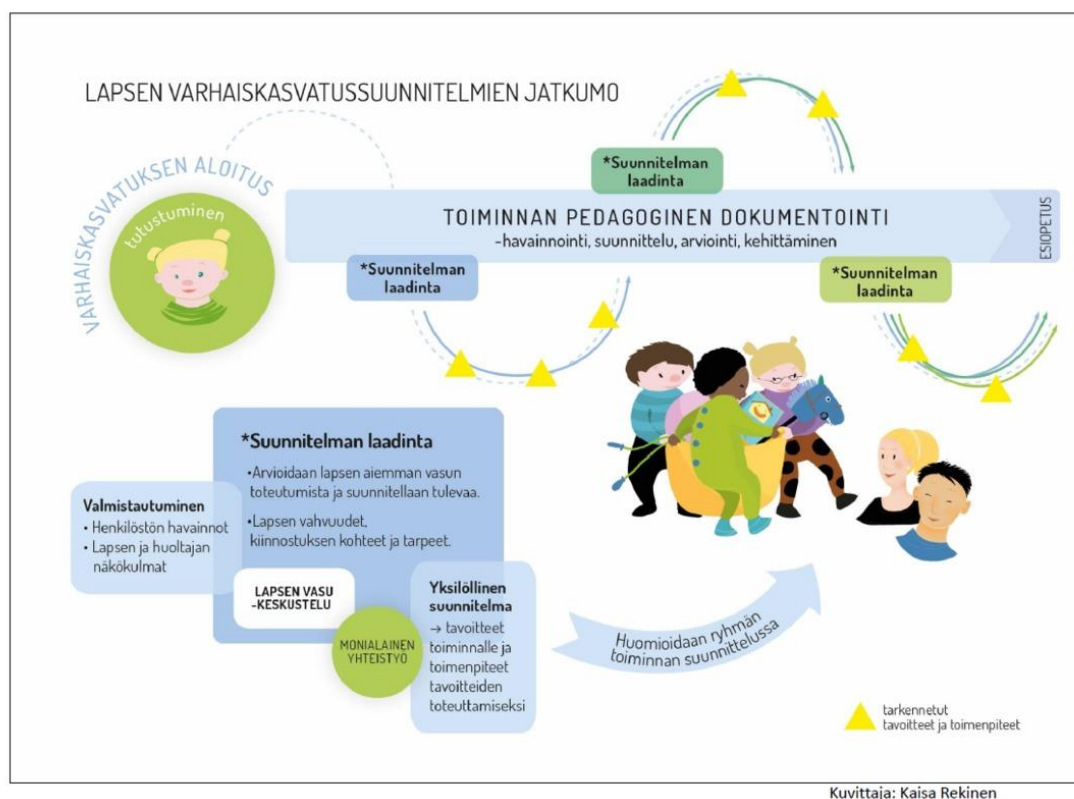
Varhaiskasvattajalle pedagogien dokumentointi on myös oma työskentelyn arvioinnin ja kehittämisen väline, joka auttaa reflektoinnissa (Rintakorpi 2017, 106). Työyhteisölle tämä tarkoittaa sitä, että pedagogisen dokumentoinnin merkitys tunnustetaan ja sen toteuttamiselle järjestetään aikaa ja resursseja (Raski-Pitkänen ym. 2016, 16). Koska dokumentointiprosessi koskettaa koko yhteisön toimintakulttuuria, se vaatii yleensä kasvattajilta keskustelua, yhteistyötä, sitoutumista ja toimintatapojen uudelleen organisointia. Tällöin dokumentointi avaa varhaiskasvatuksen sisäiselle ja ulkoiselle tarkastelulle. (Rintakorpi 2014, 139.) Pedagogisen dokumentoinnin muotoutuminen työmenetelmäksi vaatii keskustelua dokumenteista niin aikuisten kesken, kuin lasten ja aikuisen välillä (Rintakorpi 2017, 106).

Rintakorven (2014) mukaan eettisyyden näkökulmasta tulee kiinnittää huomiota siihen, mitä pedagogisella dokumentoinnilla tavoitellaan ja miten sitä käytetään

perhettä sekä lasta arvostaen ja vaitiolovelvollisuutta kunnioittaen. Pedagogisessa dokumentoinnissa tulee tarkastella, ketä ja mitä saa dokumentoida sekä mistä siihen saa luvan. Dokumentointiprosessin tulisi olla myös tasa-arvoinen kaikkien lasten osalta. Eettisesti on olennaista, ettei dokumentointia tekevä turru esimerkiksi ottamaan ja jakamaan kuvia lapsista, vaan pohtii tapauskohtaisesti ja huolellisesti dokumentoinnin taustalla olevia eettisiä näkökohtia. (Rintakorpi 2014, 139.)

Pedagogista dokumentointia tehtäessä on otettava erityisesti huomioon, ettei se ole lapsen taitojen testaamista varten oleva työkalu. Varhaiskasvattajan tulisi heittäytyä dialogiin lapsen kanssa, kuulla mitä lapset sanovat ja pyrkiä ymmärtämään kuulemaansa, näkemäänsä ja havaitsemaansa kokonaisvaltaisesti ja syvällisesti. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 44.) Pedagogisessa dokumentoinnissa onkin ajatuksena lähestyä uuden oppimista myönteisyyden kautta. Sen avulla etsitään tietoa siitä, mitä lapsi jo tietää ja osaa sekä selvitetään asioita mitä lapsi haluaa oppia ja miten tätä intoa voidaan hyödyntää pedagogisesti. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 11.)

Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma (2017) on avannut pedagogisen dokumentoinnin prosessia jatkumona lapsen varhaiskasvatussuunnitelmille. Siinä kuvataan lapsen varhaiskasvatuksen kulkua aina varhaiskasvatuksen aloittamisesta esiopetukseen siirtymiseen saakka. Toiminnan pedagoginen dokumentointi kulkee mukana koko tämän matkan, jossa myös tarkennetut tavoitteet ja toimenpiteet on huomioitu. Pedagoginen dokumentointi tukee varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista, kun kasvattajien sekä lapsen ja huoltajien näkökulmat ovat mukana. Lapsen yksilölliset suunnitelmat ovat myös osa koko ryhmän toiminnan suunnittelua. Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelman (2017) pedagogisen dokumentoinnin prosessia esittää Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017) oleva kuva (kuvio 1). (Joensuun kaupunki 2017c.)

Kuvio 1. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (Joensuun kaupunki 2017c).

5 Aiemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset

Aiempiä tutkimuksia pedagogisesta dokumentoinnista on tehty vähän, vaikka dokumentointia itsessään on kehitytty tietoisesti jo usean vuosikymmenen ajan. Lapsen toiminnan näkyväksi tekemistä onkin dokumentoitu varhaiskasvatuksessa jo kauan, mutta dokumentoinnin pedagogiset ulottuvuudet ovat vielä melko uusia suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Tämän takia myöskään suomenkielistä kirjallisuutta tai tutkimuksia ei ole aiheesta saatavilla laajasti. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10.)

Kati Rintakorpi (2010) on yksi suomalainen tutkija, joka on tehnyt muun muassa tutkimuksen lasten toiminnan dokumentoinnista varhaiskasvatuksessa. Tutkimus selvittää minkälaisen varhaiskasvatuksen järjestelyiden, tunnelmien ja oppimisympäristöjen kanssa varhaiskasvatuksen dokumentointi on yhteydessä ja miten, sekä pohtii mitä lasten toiminnan dokumentointi tarkoittaa, miten

varhaiskasvattajat suhtautuivat siihen ja miten dokumentoinnin avulla lisätään ja vahvistetaan lasten vuorovaikutusta eri ympäristöjen välillä. Tutkimus tuo näkyviin dokumentoinnin olemusta varhaiskasvatuksen käytänteissä ja rakenteissa. (Rintakorpi 2010, tiivistelmä.)

Tutkimus on monimenetelmäinen ja siinä kvalitatiivinen osuus täydentää kvantitatiivista osuutta. Tutkimuksessa tulee ilmi, että näkemysten ja käytännön välillä on ristiriita eikä varhaiskasvattajilla dokumentointia tule hyödynnettyä pedagogisesti. Kun varhaiskasvattaja saa tukea ja resursseja, viriää pedagogista dokumentointityötä, jolla on vaikutusta lapsikeskeisemmän toiminnan muodostumiseen. (Rintakorpi 2010, tiivistelmä.)

Toinen pedagogisesta dokumentoinnista oleva tutkimus on opinnäytetyö, jonka on tehnyt Sini-Annika Sorri (2017) Lapin Ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyön otsikko on ”Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa.” Se on selvitystyö varhaiskasvatuksen henkilökunnalle aiheesta: mitä ja miksi dokumentoidaan. Siinä koostetaan lukijalle tietoa pedagogisesta dokumentoinnista ja tarjoaa yhteenvedon varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttöön kehittäen sitä kautta varhaiskasvatusta. Tuotoksena Sorri on koonnut esitteen pedagogisesta dokumentoinnista varhaiskasvatuksessa. (Sorri 2017, tiivistelmä.)

Sorri (2017) opinnäytetyössään lähestytään opinnäytetyön aihetta varhaiskasvatuksen taustalla olevien laadun ja kehityksen määrittelyn kautta sekä selvitetään, mitä uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kirjoitetaan pedagogisesta dokumentoinnista. Sorri (2017) tarkastelee myös lapsen näkyväksi tekemistä ja erilaisia dokumentointimenetelmiä. Työssä esitetään pedagogisen dokumentoinnin hyötyjä ja haasteita sekä pohditaan opinnäytetyöprosessia ja sen aikana esiin nousseita havaintoja. Opinnäytetyön liitteeksi laadittu esite nostaa esille keskeiset näkökohdat pedagogisesta dokumentoinnista ja koostaa pedagogisen dokumentoinnin ajatusmaailmaa sellaisessa visuaalisessa muodossa. Esitteen myötä sisältö on opinnäytetyön raporttiosuutta nopeammin läpikäytävissä ja siihen on tarvittaessa helpompi palata uudelleen. (Sorri 2017, 6.)

Kolmas aiheesta tehty tutkimus on Marika Kellokummun (2018) tekemä opinnäytetyö Karelia-ammattikorkeakoulusta, jossa on tehty pedagogisen dokumentoinnin työmenetelmän käynnistämisen kehittämistyö. Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut pedagogisen dokumentoinnin käynnistämisen työmenetelmänä sekä varhaiskasvattajien omien kokemusten selvittäminen. Opinnäytetyön tavoitteena on ollut löytää käytänteitä pedagogiselle dokumentoinnille, jota päiväkodissa toteutetaan, löytämällä päiväkodin arkeen lomakepohjia pedagogisen dokumentoinnin tueksi sekä valmistaa mallinnus päiväkodin varhaiskasvattajien käyttöön myös jatkossa. (Kellokumpu 2018, 6–7.)

Työssään Kellokumpu (2018) käytti toimintatutkimuksellista otetta, johon kuului varhaiskasvattajien haastatteluja, osallistavaa havainnointia, reflektiopäiväkirjan käyttämistä sekä benchmarking-kysely. Opinnäytetyön tuloksena syntyi päiväkotiti ”Hulivilin hyvät käytänteet pedagogiselle dokumentoinnille” -mallinnus. Mallinuspohja sisältää suunnitelma-, dokumentointi- ja tulkintavaiheet. Mallinnuksen lisäksi työyhteisö pääsi syventymään oman varhaiskasvatustyönsä kehittämiseen ja sai siten tärkeää kokemusta pedagogisen dokumentoinnin käyttöönotosta uutena työmenetelmänä. (Kellokumpu 2018, 7, 45–46.)

6 Opinnäytetyön lähtökohdat

6.1 Tutkimusidea

Opinnäytetyömme idea muotoutui aiheemme ajankohtaisuudesta. Uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) velvoittaa päiväkodit käyttämään pedagogista dokumentointia lapsen osallisuuden ja lapsilähtöisen toiminnan toteuttamiseksi. Halusimme tutkia sitä, miten pedagoginen dokumentointi näkyy työssä ja sitä, miten henkilökunta kokee pedagogisen dokumentoinnin käyttämisen osana tehtävää työtä. Pedagoginen dokumentointi näkyy varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016), joka nostaa sen esiin yhtenä käytettävänä työmenetelmänä varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen, arvioimiseen ja kehittämiseen (Opetushallitus 2016, 37).

Lisäksi meitä kiinnosti tehdä opinnäytetyö aiheesta, joka on uusi ja ajankohtainen. Oman ammatillisuuden ja työotteen kehittäminen ovat aina ajankohtaisia asioita. Työntekijöiltä vaaditaankin nykyisin yhä enemmän osaamista ja tietotaitoa sekä uusien asioiden hallitsemista ja työmenetelmien käyttämistä. Pedagoginen dokumentointi voikin antaa velvoittavuudestaan huolimatta lisäarvoa työlle, kun sen sisäistää osaksi omaa työotetta ja sitä oppii käyttämään tarkoituksenmukaisesti. Meitä kiinnosti myös lähteä tutkimaan aihetta, josta ei ole vielä tehty useita opinnäytetöitä.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii eräs joensuulainen päiväkotitoiminta, joiden työntekijät ovat opinnäytetyömme kohteena. Toimeksiantaja valikoitui päiväkodin tarpeesta selvittää ja tutkia pedagogisen dokumentoinnin osaamista ja kokemuksia työntekijöiden keskuudessa. Toimeksiantajan toiveesta on sovittu, että opinnäytetyössä ei käytetä päiväkodin nimeä eikä muita tietoja, joilla päiväkotitoiminta voidaan identifioida.

6.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä

Opinnäytetyömme tehtiin laadullisena tutkimuksena tarkoituksenaan tuottaa uutta tietoa toimeksiantajalle. Ajatus opinnäytetyöstä lähti päiväkodin tarpeesta saada tämän hetkistä tietoa työntekijöiden ajatuksista, mielipiteistä sekä näkemyksistä ja kokemuksista liittyen pedagogiseen dokumentointiin. Opinnäytetyön avulla voidaan selvittää päiväkodin henkilökunnan valmiuksia toteuttaa pedagogista dokumentointia osana laadukasta varhaiskasvatusta.

Tarkoituksena oli saada konkreettista tietoa siitä, miten pedagogista dokumentointia lähdetään jatkossa viemään eteenpäin toimeksiantajan päiväkodissa. Ajankohtaisen tiedon saaminen on tärkeää, että päiväkodissa tiedetään mikä on työntekijöiden tämänhetkinen tietotaito, miten olemassa olevaa tietotaitoa voidaan hyödyntää ja mitä tarvitaan mahdollisesti lisää. Tällöin työntekijöiden koulutusta voidaan järjestää tarpeenmukaisesti, kohdennetusti sekä huomioida jo olemassa oleva tietotaito.

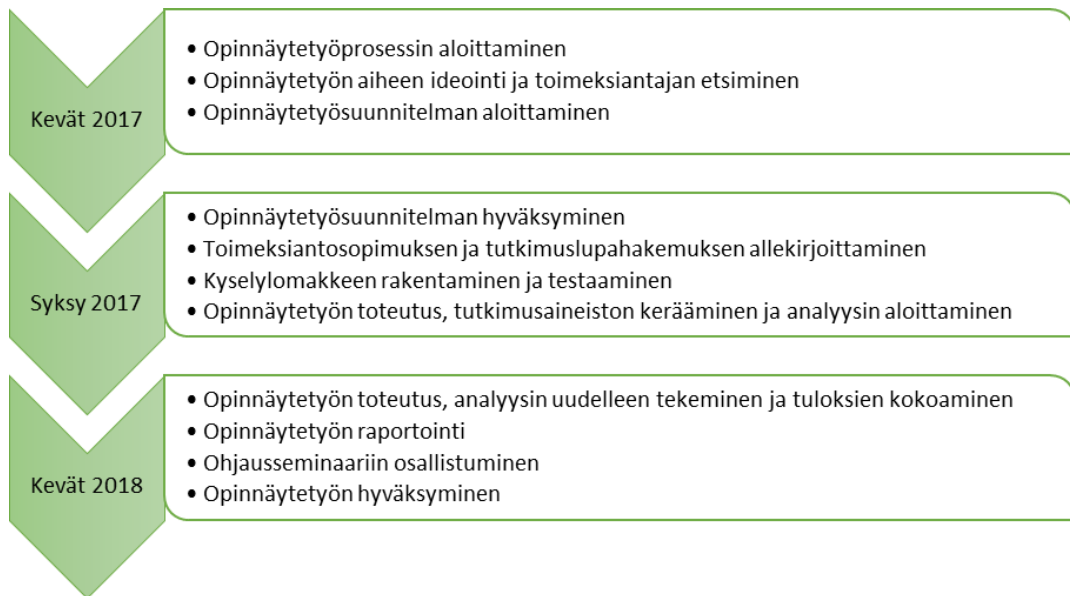
Meille nousi kolme tutkimusaihetta, jotka liittyivät työntekijöiden tietoon pedagogisen dokumentoinnin teoriapohjasta, pedagogisen dokumentoinnin käyttämiseen osana varhaiskasvatustyötä ja työntekijöiden omiin kokemuksiin omasta osaamisesta liittyen pedagogisen dokumentoinnin käyttöön. Tarkoituksena oli saada vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten pedagogista dokumentointia käytetään työmenetelmänä?
2. Miten pedagogisen dokumentoinnin käyttäminen näkyy työssä?
3. Minkälaisia ovat työntekijöiden omat kokemukset pedagogisen dokumentoinnin käyttämisestä työssä?

6.3 Oma opinnäytetyöprosessimme

Opinnäytetyöprosessimme aloitimme maaliskuussa 2017, jolloin tutkimusaiheeksi nousi pedagoginen dokumentointi ja sen selvittäminen työntekijöiltä toimeksiantajan päiväkodista. Prosessimme lähti liikkeelle siten, että valitsimme aiheeksi pedagogisen dokumentoinnin, josta lähdimme tarjoamaan ideaa toimeksiantajamme päiväkotiin. Tutkimuksen tarkoitus ja tehtävät hahmottuivat hankitun teoratiedon sekä toimeksiantajan kanssa käytyjen keskustelun pohjalta opinnäytetyösuunnitelmaksi lokakuussa 2017. Opinnäytetyön toimeksiantosopimus (liite 3) ja tutkimuslupahakemus (liite 4) allekirjoitettiin hyväksytyn opinnäytetyösuunnitelman jälkeen.

Perehdyimme tutkimusaiheeseen vaadittavaan teoreettiseen viitekehykseen kirjallisuuden ja ajankohtaisen keskustelun kautta, joiden pohjalta rakensimme opinnäytetyömme alustavan kyselylomakkeen. Muokkasimme kyselylomaketta vielä toimeksiantajan, ohjaavien opettajien sekä vastaajajoukkoa verrattavien henkilöiden testauksien jälkeen. Saatekirjeet (liite 1), kyselylomakkeet (liite 2) ja palautuskuoret toimitimme henkilökohtaisesti jokaiseen päiväkodin ryhmään marraskuussa 2017, jonka jälkeen vastausaikaa oli kaksi viikkoa. Opinnäytetyömme materiaalin analysoiminen ja raportin kirjoittaminen alkoivat marraskuussa 2017 ja kestivät maaliskuuhun 2018 saakka. Opinnäytetyöprosessimme on avattu tarkemmin kuviossa 2.

Kuvio 2. Opinnäytetyöprosessi.

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

7.1 Laadullinen tutkimus

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on tutkimusmenetelmä, jonka avulla pyritään selvittämään, ymmärtämään ja tulkitsemaan tutkittavaa asiaa (Koivula, Suihko & Tyrväinen 2002, 31). Tarkoituksena on tutkia yksittäisiä tapauksia, suuremman tapauksien joukon sijaan. Laadullinen tutkimus perustuukin eri sanojen ja lauseiden käyttöön lukujen sijaan, ja sillä pyritään havaintoihin ilman, että siihen käytetään tilastollisia menetelmiä tai muita määrällisiä keinoja. Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on ilmiöiden kuvaaminen ja merkityksien etsiminen, sen sijaan, että sillä tavoiteltaisiin yleistyksiä tutkitusta asiasta. (Kananen 2008, 24–25.) Laadulliseen tutkimukseen ei ole olemassa valmiita mittareita, vaan tarkoituksena on lähteä tutustumaan ilmiöön, selvittää enemmän tutkittavan asian laatua kuin määrää. Tällöin vuoropuhelun, kuten haastattelujen, havainnoinnin ja tulkitsemisen kautta tutkittava asia nostetaan esille ilman valmiita oletuksia eli hypoteeseja. (Koivula ym. 2002, 31–33.) Pyrkimyksenä on päästä sisään ilmiöön, sen syvälliseen ymmärtämiseen sekä ymmärtää tutkittua ilmiötä uudella tavalla. Tällöin tutkimuksen edetessä luodaan

koko ajan uusia hypoteeseja ja suuntia, joihin tutkimussuuntaa voidaan viedä. (Kananen 2008, 24–25.)

Kuitenkin myös laadullinen tutkimus vaatii toistettavuutta, jonka takia kerätyn aineiston ja siitä tehtyjen johtopäätöksiä on oltava perusteltuja ja toistettavissa. Koska laadullinen tutkimus perustuu ainutkertaisuuteen: tutkijan johtopäätöksiin, niin toistettavuus on ristiriitainen vaatimus laadulliselle tutkimukselle. Tämän takia aineiston dokumentointi sekä sen analysointi onkin tärkeässä roolissa, kun laadullinen aineisto on itsessään vapaamuotoista materiaalia. (Koivula ym. 2002, 31–33.) Laadullisessa tutkimuksessa analyysi kulkeekin koko tutkimusprosessin mukana sen eri vaiheissa ja sen tarkoituksena on ohjata tiedonkeruuta ja koko tutkimusprosessia (Kananen 2008, 4).

7.2 Kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä

Yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä laadullisen tutkimuksen osalta on haastattelut, kuten yksilö- ja ryhmähaastattelut, erilaiset kyselyt, havainnointi ja muihin dokumentteihin perustuva tieto. Eri menetelmiä voidaan käyttää yksittäin tai niitä voidaan käyttää rinnakkain. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 71–72.) Erilaisten ilmiöiden ja ongelmien tutkiminen on mahdollista erilaisten haastattelun, kuten lomake-, teema- ja syvähaastattelun avulla. Etukäteen valitut teemat ja kysymykset täytyy perustella etukäteen tutkimuksen viitekehykseen, kuten teoriaan ja aiempaan tietoon tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi ym. 2013, 74–77.)

Kyselylomakkeen käyttäminen vaatii tutkijalta perehtymistä aiheen teoreettiseen viitekehykseen. Kyselylomake täytyy olla myös huolellisesti laadittu ja etukäteen testattu. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 113–114.) Pyrkimyksenä on löytää merkityksellisiä vastauksia sen mukaan, mikä on tutkimustehtävän tai ongelman asettelun mukaan tarkoituksenmukaista (Tuomi ym. 2013, 74–77). Valmiit vastausvaihtoehdot sisältävä kysymys on strukturoitu kysymys ja avoin kysymys on sellainen, johon vastaaja saa vastata omin sanoin. Lisäksi voi olla kysymyksiä, joihin vastataan ennalta määrätyn asteikon perusteella. (Ronkainen ym. 2011, 113–114.) Lisäksi menetelmään vaikuttavia

asioita on tarvittavat resurssit, kuten metodologinen- eli menetelmäosaaminen ja aika, johon vaikuttaa kerätyn tiedon määrä ja sen analysoimiseen tarvittava aika (Kananen 2008, 33–34).

Kyselylomakkeessa perustellut ja tarkkaan mietityt kysymykset sekä kysymystenasettelu luovat itsessään pohjan koko tutkimukselle ja sen onnistumiselle. Vaarana on se, että vastaaja ja tutkija ovat ajatelleet kysymykset eri tavalla, joka voi aiheuttaa tulosten vääristymisen. Kysymysten tulee olla yksiselitteisiä, sanamuotojen tarkkoja ja kaikki oleellinen on muistettava kysyä kuitenkin luomatta niin sanottuja turhia kysymyksiä. (Valli 2015, 84–85.) Osaltaan opinnäytetyön luotettavuutta lisää, kun vastaajajoukkoa on pohdittu etukäteen. Myös materiaalin määrä tulee olemaan näin ollen riittävä, kun jokaista työyhteisön jäsentä on kuultu. Tällöin saadaan jokaisen omat ajatukset, kokemukset ja mielipide selville. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa ja materiaalia kerätään niin paljon, kuin niin sanottu totuuden paljastaminen vaatii. Kylläntymisestä eli saturaatiosta voidaan näin ollen puhua myös aineiston hankinnan osalta. (Kananen 2008, 37–39; Kananen 2014, 94–95.)

Kyselylomaketta rakentaessa huomioitavaa on myös sen toimivuus käytännössä. Kyselyn testaaminen tarkoittaakin, että sitä arvioidaan kriittisesti muutaman perusjoukkoa vastaavan ihmisen toimesta. Testauksessa arvioidaan kysymyslomakkeen pituutta ja siihen käytettävää aikaa sekä vastausohjeiden- ja kysymysten selkeyttä, yksiselitteisyyttä, vastausvaihtoehtojen toimivuutta sekä kysymysten olennaisuutta. Testijoukon pitäisi myös pystyä perustelamaan arviointinsa kyselylomakkeesta. (Heikkilä 2004, Vilkkä 2015, 108 mukaan.)

7.3 Opinnäytetyömme menetelmälliset valinnat

Opinnäytetyöksemme valitsimme laadullisen tutkimuksen, koska se soveltuu pedagogisen dokumentoinnin tutkimiseen, kun siitä ei ole toimeksiantajalla vielä aiempaa tietoa ilmiönä, eikä siitä ole tehty vastaavanlaista tutkimusta aiemmin. Osaltamme laadullisen tutkimuksen valintaan vaikutti päiväkodin henkilökunnan määrä, joka ei riittänyt määrällisen tutkimusmenetelmän käyttämiseen mutta oli

kuitenkin sen verran suuri, ettei resurssit riittäneet myöskään yksilöhaastatteluihin. Myös ryhmähaastattelut olisivat olleet toimeksiantajan puolelta haasteelliset, koska haastateltavien irrottaminen työympäristöstä voi olla vaikeaa. Tällöin haastattelusta ei olisi tullut myöskään tarpeeksi kattava, jos osallistujajoukko olisi ollut liian pieni. Lisäksi yksi huomioitava seikka haastattelujen osalta oli anonymiteetti. Pohdimme sitä, että oman pedagogisen dokumentoinnin osaaminen, kokemukset ja ajatukset voivat olla aiheena sellaisia, ettei niitä halua jakaa muiden, ei työyhteisön eikä itselle tuntemattomien opiskelijoidenkaan kanssa. Tässä kohtaa tutkimusmateriaalin hankkimiseen liittyvä eettisyys täytyikin huomioida. (Kananen 2008, 33–34.)

Opinnäytetyömme kohdalla ilmiön tutkiminen eli laadullinen tutkimus antaa paremmat tulokset kuin määrällinen tutkimus, joka olisi antanut lukuja mutta ei tarvittavaa selitystä tutkittavalle ilmiöllemme. Vastaajat koostuivat näin ollen koko työyhteisöstä, jolla on itsessään paras näkemys omasta osaamisesta ja tutkimustuloksen voidaan olettaa olevan niin sanotusti ”oikea”, suhteessa tutkimusongelmaan. Toisaalta, kun vastaajiksi valittiin koko työyhteisö, sen eturistiriidat ja sosiaaliset valtarakenteet voivat vaikuttaa saatavaan tutkimustulokseen. Kyselylomakkeemme on kuitenkin vastaajalle anonyymi eikä tutkittavalla asialla pitäisi olla työyhteisöön vaikuttavia negatiivisia vivahteita. (Kananen 2008, 37–39.)

Päädyimme käyttämään opinnäytetyömme aineistonhankintamenetelmänä kyselylomakkeita, jotka annettiin täytettäväksi jokaiselle toimeksiantajan päiväkodissa varhaiskasvatustyötä tekeväälle työntekijälle ammattinimikkeestä ja asemasta riippumatta. Kyselylomakkeemme keskeinen ajatus oli, että se antaa meille tarvittavan tutkimusaineiston ja se on myös selkeä kokonaisuus. Testasimme kyselylomakkeemme henkilöillä, jotka työskentelevät eri päiväkodeissa. Myös heitä koskee työssään pedagoginen dokumentointi, joten testihenkilöt vastaavat myös toimeksiantajan päiväkodin perusvastaajajoukkoa. Lisäksi kuulimme itse toimeksiantajaa ja hänen näkemyksiään. Näiden kommenttien perusteella muokkasimme kyselylomaketta useaan kertaan toimivammaksi ja tarkoituksenmukaisemmaksi.

Kyselylomakkeen tarkoituksena oli selvittää työntekijöiden tämän hetkistä pedagogisen dokumentoinnin osaamista. Kyselylomakkeen sisältö liittyi työntekijöiden tämän hetkiseen tietoon pedagogisen dokumentoinnin teoriapohjasta, pedagogisen dokumentoinnin käyttämiseen osana varhaiskasvatustyötä ja työntekijän omaan kokemukseen omasta osaamisesta liittyen pedagogisen dokumentoinnin käyttöön. Kyselylomakkeen oli tarkoitus antaa mahdollisimman kattavasti vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin mutta samalla toimia myös välineenä kerätä työntekijöiltä tietoa, kokemuksia ja ajatuksia pedagogisesta dokumentoinnista. Saatekirjeeseen ja kyselylomakkeen alkuun teimme lyhyen kuvauksen siitä, mitä pedagoginen dokumentointi tarkoittaa. Tämän avulla halusimme varmistaa, että vastaajat tietävät miksi ja mihin ovat vastaamassa.

Pohdimme kyselyn toteuttamista ja sen muotoa monelta eri kannalta. Teimme kyselylomakkeen paperisena versiona, että siihen palaaminen on mahdollista ja jokainen työntekijä voi käyttää siihen itse määrittelemänsä ajan. Päädyimme tähän ratkaisuun, koska emme voineet etukäteen määritellä vastaajien tarvitsemaa ja haluamaa vastausaikaa kyselyn tekemiseen, vaikka kysely olikin itsessään yksikertainen. Päiväkotiarjesta voi olla vaikea irrottautua pidemmäksi aikaa kyselyn pariin ja nettikyselyyn vastaaminen vaatii pääsyn tietokoneelle eikä kyselyyn voi enää palata, jos se herättää uusia ajatuksia, havaintoja tai ideoita vielä vastaamisen jälkeen. Näiden seikkojen pohjalta päädyimme käsin täytettävään, paperiseen versioon kyselystä. Jokainen vastaaja sai oman kyselyn, joka palautettiin suljetussa kirjekuoressa. Tällöin myös kyselyn anonymiteetti varmistettiin. Vastauksien käsittelyn jälkeen kyselyt tuhottiin.

Meidän tutkimuksemme vastaajaksi pääsi jokainen työyhteisön jäsen, jonka takia aineiston pitäisi kylläntyä jo lähtökohtaisesti. Toisaalta tämä antoi myös tilaa sille, että kaikki eivät osallistuneet kyselyyn lainkaan. Tämä onkin yksi eettisen tutkimuksen piirre, kun vastaaja saa itse päättää halukkuudestaan osallistua tutkimukseen. Kylläntymisen takia myös erilliset haastattelut olisivat opinnäytetyömme kannalta merkityksettömiä, koska samaa vastaajajoukkoa on kuultu jo kyselyn kautta. Toisaalta ryhmähaastattelut olisivat voineet avata omia

kokemuksia, mutta opinnäytetyömme resurssit huomioiden päädyimme säilyttämään vain yhden tutkimustavan. (Kananen 2008, 37–39.)

7.4 Aineiston käsittely ja analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa tiedonkeruu ja analysointi perustuvat tutkijaan, joka suodattaa ja muokkaa saadut tulokset analysoitavaan muotoon. Esimerkiksi haastattelut ja havainnot täytyy saattaa muotoon, josta niitä pystytään kuitenkin käsittelemään ja analysoimaan. (Kananen 2008, 24–25.) Tämän takia tutkimusprosessia, siinä tapahtuvaa päättelyä ja tulkintaa on tärkeää kuvata, avata ja selittää. Esimerkiksi sitaattit ja otteet materiaalista voivat selkeyttää ulkopuolisen lukijan tutkimusprosessin kulun seuraamista. (Koivula ym. 2002, 33–34.) Laadullisen tutkimuksen yhtenä haasteena onkin aineiston laajuus, usean asian kumpuileminen aineistossa sekä tutkimuksen kannalta kiinnostavien asioiden esille nostaminen (Tuomi ym. 2013, 91–93).

Laadullisen analyysin läpikäyminen vaatii neljä kohtaa, joiden avulla aineiston analyysi voidaan toteuttaa. Ensimmäisenä aineisto rajataan kiinnostaviin asioihin. Toiseksi aineisto täytyy käydä läpi ja erotella siitä asiat, jotka sisältyvät ja kiinnittyvät ensimmäiseen kohtaan eli aineiston kiinnostavuuteen. Tästä käytetään myös nimitystä aineiston litterointi tai koodaaminen. Kolmantena tulee aineiston muokkaaminen luokittelemalla, teemoittelemalla ja tyypittelemällä, jotka ovat yleensä varsinaisia analyysitekniikoita. Kuitenkin myös tämä kohta vaatii aiempien kohtien toteutumisen, että kerätty aineisto voidaan järjestellä. Näiden vaiheiden jälkeen kirjoitetaan yhteenveto. (Tuomi ym. 2013, 91–93.) Luokittelu on aineiston määrittelyä luokkiin, joiden esiintyvyys aineistossa lasketaan. Teemoittelu puolestaan on aineiston pilkkomista eri teemojen eli aihepiirien mukaan. Lukujen sijaan tärkeää on se, mitä mistäkin teemasta on sanottu. Tyypittely on taas aineiston järjestelyä yleistyksiin, tyyppisiin jotka muodostuvat yhteisistä ominaisuuksista. (Tuomi ym. 2013, 93–94.) Eri sanat, lauseet tai ajatuskokonaisuudet muodostavat analyysiyksiköitä, joiden pohjalta ryhmitellään ja nimetään sisältöä kuvaavalla yläkäsitteellä. Ryhmittelyn perusteella muodostetuista käsitteistä, luokitteluista tai teoreettisista malleista

koostuu tutkimuksen tulos, jonka avulla yritetään ymmärtää tutkimuskokonaisuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, Vilka 2015, 163–164 mukaan.)

7.5 Teemoittelu analyysimenetelmänä

Teemoittelun ideana on järjestellä eli teemoitella aineistoa saadusta materiaalista esiin nousseiden vastausten mukaan. Aineistoa järjestellään eri luokkiin, tarkennetaan ja järjestellään uudelleen, kunnes aineistosta nousseet pääteemat ovat selvillä. Laadulliseen tutkimukseen kuuluu myös aineiston ennakoimattomuus, jolloin sieltä voi nousta esille myös odottamattomiakin teemoja. Kun laadullista aineistoa on järjestelty niin sanotusti tarpeeksi, voidaan aineiston sanoa kylläntyneen. Silloin materiaalista ei enää nouse uusia tulkintoja, joita teemoitella. Laadullisen tutkimuksen aineistossa huomioitavaa on, että sitä voidaan luokitella useamman eri teeman alle kuuluvaksi. Saman asian järjestely eri teemojen alle on mahdollista, kun esiin nostettu asia voi vastata useaan eri kysymykseen. (Koivula ym. 2012, 33–34.)

Teemoittelun apuna voidaan käyttää eri tekniikoita, kuten muun muassa koodausta väreillä, numeroilla tai taulukoilla. Yhtäläisyyksien ja poikkeuksien etsiminen on keskeinen tapa käsitellä ja analysoida aineistoa, jonka avulla tehdään tulkintoja esiin nousseista vastauksista ja siitä, mitkä teemat kuvaavat aineistoa parhaiten ja vastaavat samalla asetettuun tutkimuskysymykseen. Lisäksi teemoittelussa aineistosta nostettujen havaintojen rinnalle kuuluu olennaisena osana myös teorian yhdistäminen aineistoon ja sen kautta aineiston rikastuttaminen. Teoriaa ei kuitenkaan itsessään testata eikä todisteta oikeaksi tai vääräksi, eikä sille aseteta etukäteen hypoteeseja. (Koivula ym. 2012, 33–34.)

Tutkimuksen analysointivaiheen jälkeen viimeinen vaihe on tulosten tulkinta ja johtopäätökset. Saadut tulokset on selitettävä ja tulkittava, että tutkimuksesta saadaan kokonaisuus. Tuloksista pyritään laatimaan synteesejä, joka tarkoittaa pääkohtien yhteen kokoamista. Tämän tarkoituksena on koota yhteen tutkimusongelmaan saadut vastaukset. Tutkimuksesta tehdyt johtopäätökset puolestaan perustuvat laadittuihin synteeseihin, joiden perusteella pohditaan

koko tutkimuksen merkitystä saatujen tuloksien osalta mutta myös laajemmassa merkityksessä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 229–230.)

7.7 Opinnäytetyömme aineiston analyysimenetelmä

Jaoimme tekemämme kyselylomakkeen päiväkodin kaikkiin seitsemään eri ryhmään, yhteensä 21:lle työntekijälle. Vastaajina oli seitsemän lastentarhanopettajaa, seitsemän päivähoitajaa sekä erityislastentarhanopettaja. Yhteen kyselylomakkeeseen ei ollut merkitty omaa ammattinimikettä. Vastauksia saimme yhteensä 16 kappaletta. Kun tarkastelimme vastauksia, tulimme siihen tulokseen, ettei vastaajan ammattinimike vaikuttanut vastauksiin vaan mielipiteet ja kokemukset jakautuivat hyvin tasaisesti eri ammattinimikkeiden alla työskentelevien kesken. Keräämämme tutkimusmateriaali koostui vapaamuotoisesta kyselylomakkeesta, joissa on niin strukturoituja- kuin avoimia kysymyksiä. Lisäksi kyselylomakkeessa oli tilaa vapaalle ilmaisulle, johon vastaaja sai halutessaan vastata mieleen tulevia asioita. Koska keräämämme materiaali oli laadullisessa tutkimuksessa vapaamuotoista, täytyi sitä käsitellä johdonmukaisesti. Lähdimme liikkeelle siitä, että saadut vastaukset koottiin yhden kyselylomakkeen alle, joista tuli litteroitua materiaalia yhteensä 22 sivua.

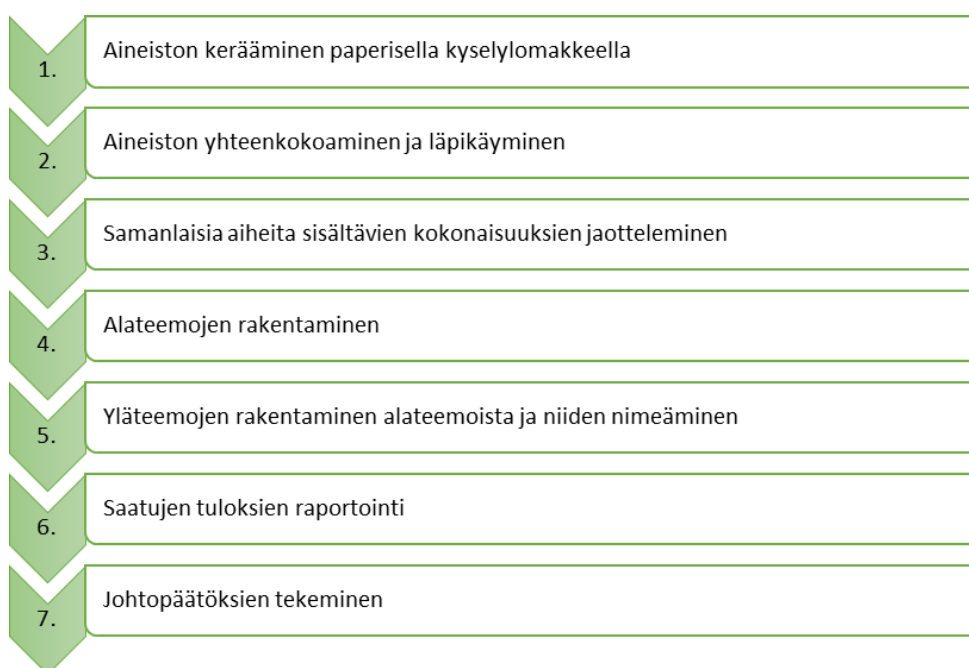
Koska laadullisessa tutkimuksessa analyysi kulkee koko tutkimusprosessin mukana sen eri vaiheissa, joten tämän takia myös meillä opinnäytetyössämme analyysin osalta oli tehty teemoittelua jo kyselylomakkeessa kysymysten järjestyksen osalta antaen paremman mahdollisuuden tutkittavan ilmiön syvällisempään ymmärtämiseen (Kananen 2008, 4). Olimme järjestelleet kysymyksiä jo valmiiksi kysymyslomakkeelle teoriaan, käytännön työn ja työntekijöiden omien kokemusten mukaan, että kyselylomake olisi johdonmukainen ja miellyttävä vastata sekä joista saatuja vastauksia voidaan alkaa jo järjestelemään. Lähdimmekin rakentamaan analyysia aluksi tutkimuskysymystemme pohjalta, koska oletimme niiden antavan tekemällemme teemoittelulle oikean suunnan.

Ensin lähdimme kokoamaan aineistoa asettamiemme tutkimuskysymysten alle, joista tuli kolme yläluokkaa. Nämä yläluokat vastasivat kolmeen tutkimuskysymykseemme eli siihen, miten pedagogista dokumentointia käytetään työmenetelmänä, miten pedagogisen dokumentoinnin käyttäminen näkyy työssä ja minkälaisia ovat työntekijöiden omat kokemukset pedagogisen dokumentoinnin käyttämisestä työssä. Oletimmekin aluksi, että näistä nousisi meille aineiston pääteemat. Itse teemoittelu tapahtui siten, että jaottelimme kyselylomakkeen kysymykset aiemmin asetettujen tutkimuskysymysten alle, jotka mielestämme antoivat vastauksia näihin tutkimuskysymyksiin. Nämä teemat eivät kuitenkaan vastanneet tarpeeksi laajaa analyysiä, koska ne pohjautuivat vastauksina ennalta haluttuihin tutkimuskysymyksiin, eikä tässä tavassa analysoida tapahtunut tarvittavaa aineistolähtöistä analyysiä. Yksi laadullisen tutkimuksen lähtökohta onkin, ettei siinä ole ennalta asetettuja olettamuksia eli hypoteeseja. Laadullisen tutkimuksen olettamukset saattavat vaihdella tutkimuksen eri vaiheissa, jonka takia niitä ei määritellä etukäteen. (Kananen 2008, 49.)

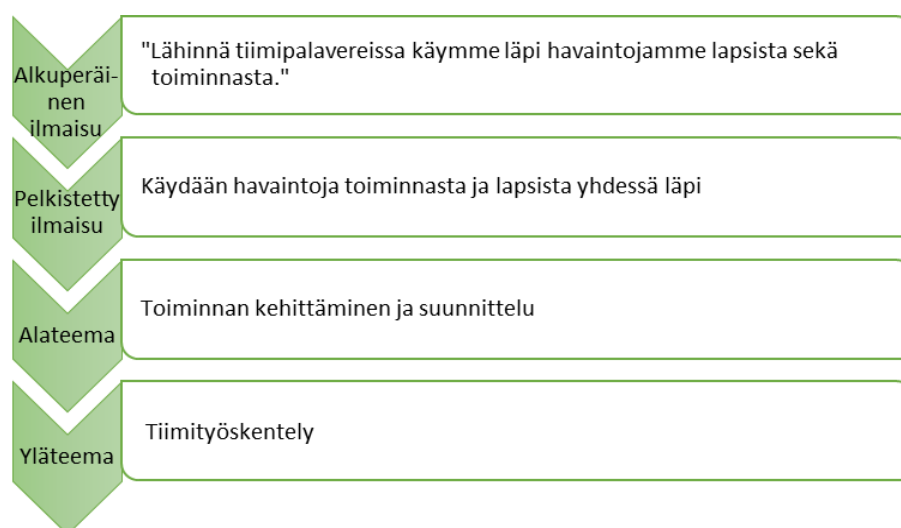
Päätimme järjestellä saadut vastaukset uusiin teemoihin, jotka aineistosta nousivat. Näitä yläluokkia eli teemoja nousi aineistosta kuusi, jotka ovat: dokumentointi arkityössä, dokumentoinnin välineet sekä tiimityöskentely, lasten osallisuus, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ja kokemukset pedagogisesta dokumentoinnista. Tämä uusi teemoittelu tapahtui siten, että pyrimme unohtamaan aiemman luokittelun kokonaan ja lähteä tarkastelemaan aineistoa uusin silmin ilman, että peilaamme niitä enää tutkimuskysymyksiimme. Palasimme uudelleen aiemmin yhteen koottujen vastauksien äärelle, joita aloimme lukea uudelleen läpi.

Ensimmäiseksi hahmottelimme materiaalista usein esiin nousseita aiheita, joita lähdimme jaotellaan ja kokoamaan uusiksi kokonaisuuksiksi taulukkoon, joista tuli aineiston alateemoja. Tämä tapahtui siten, että kokosimme samoja aiheita sisältäviä vastauksia kokonaisuuksiksi, kunnes koko aineisto oli siirrelty edestakaisin useaan kertaan eikä siitä enää noussut esiin uusia aiheita. Jokainen koottu aihe käytiin systemaattisesti läpi ja niistä eroteltiin jokaisen vastauksen ydin eli pelkistetty ilmaus. Seuraavaksi, kun alateemoja oli siirrelty

samankaltaisiin kokonaisuuksiin eli aiheisiin jotka toistuivat vastauksissa, nimesimme näille kokonaisuuksille yläteemat. Yläteemojen nimet nousivat kulloisestakin alateemasta ja niitä kuvaavasta sanasta. Kyselylomakkeessamme oli myös strukturoituja kysymyksiä, jotka on sijoitettu osaksi yläteemoja, joihin ne ovat liittyneet ja vastanneet parhaiten sisällöltään kyseistä yläteemaa. Analyysipolkua ilmaisevat tarkemmin kuvio 3 ja kuvio 4. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 121–127.) Esimerkki tekemästämme tutkimusaineiston analyysipolusta on esitetty liitteessä 5.

Kuvio 3. Analyysipolku.

Kuvio 4. Analyysipolku.

8 Tulokset

8.1 Dokumentointi arkityössä

Kysyimme kyselylomakkeessa pedagogisen dokumentoinnin käyttämistä aktiivisena työmenetelmänä. Vastaajat kertoivat käyttävänsä pedagogista dokumentointia aktiivisesti työmenetelmänä tai käyttävänsä osittain pedagogista dokumentointia aktiivisesti työmenetelmänä. Vastauksista ei kuitenkaan käynyt ilmi, ettei käyttäisi pedagogista dokumentointia työmenetelmänään lainkaan.

Vastauksien mukaan dokumentointi on apuna laajalti arkisessa työskentelyssä ja dokumenttien avulla pystytään suunnittelemaan, havainnoimaan ja arvioimaan valittuja menetelmiä. Pedagogista dokumentointia käytetäänkin paljon apuna suunnitelmien laatimisessa ja niiden toteuttamisessa. Vastaajat kertovat, että dokumentit ovat suunnitelmien tukena ja avaavat tehtyjä asioita henkilökunnalle, lapsille sekä huoltajille. Niihin pystytään näin ollen myös palaamaan myöhemmin. Vastauksissa toistui toiminna suunnittelun tärkeyden lisäksi se, että erilaisten, arjessa tehtyjen dokumenttien avulla aiempaan toimintaan voidaan palata, kun tehdyt havainnot ovat selkeästi tallessa dokumenttien ansiosta ja kun toiminta on kaikille näkyvää. Esimerkiksi erilaiset näyttelyt ja posterit olivat dokumentteja, joilla toiminta ja päiväkodin arki saatiin näkyväksi. Dokumenttien avulla koettiin, että asioita tulee tehtyä enemmän lasten tarpeiden mukaisesti ja dokumentointi auttaa ylipäättänsä toiminnan muokkaamisessa ja kehittämisessä.

Havainnointivihko (jokaisella ryhmän lapsella oma osio, johon hoitajat kirjoittavat viikoittain) Tarkastellaan lasta eri tilanteissa ja kirjoitetaan ylös ja hyödynnetään kaikessa toiminnassa sekä esim. vasussa. Kuvataan lapsia ja heidän leikkejä, arkitoimia ym.

Lisäksi havainnointi on yksi osa, joka näkyy saatujen vastausten mukaan arkityössä. Havainnointi antaa vastausten mukaan pohjaa yksilölliselle huomioimiselle ja sille, mitä kaikkea lapsi tarvitsee ja mikä vaatii vielä opettelua ja harjoittelua. Apuna tässä on esimerkiksi havainnointivihot ja -lomakkeet sekä arviointiympyrät. Havainnointi antaa myös osviittaa siitä, mitä lasten elämässä on milläkin hetkellä kiinnostavaa ja ajankohtaista.

Ilman havainnointia ja dokumentointia ei voi tehdä suunnittelua eikä ymmärtää lasten yksilöllisiä tarpeita.

Lisäksi dokumentteja ja havaintoja voidaan vastausten mukaan hyödyntää myös varhaiskasvatussuunnitelmissa ja vasu-keskusteluissa. Havaintojen tekeminen antaa työkaluja tarkastella lasta eri tilanteissa sekä tuoda esille ja näkyväksi myös lapsen omia ajatuksia. Havainnointia hyödynnetäänkin paljon arjessa. Saaduista vastauksista käy ilmi, että lasten havainnoinnin ja heistä saadun tiedon kautta kehitetään myös omaa toimintaa kasvattajana varhaiskasvatuksessa.

8.2 Dokumentoinnin välineet

Vastauksista käy ilmi, että pedagogista dokumentointia tehdään eri vastaajien kesken hyvin eri tavalla. Dokumentointia tehdään myös vaihtelevilla tavoilla, joista nostettiin esiin laaja joukko erilaisia välineitä, joita päiväkodissa on ylipäättään mahdollista käyttää. Vastauksista ilmenee kuitenkin myös paljon samanlaisia pedagogisen dokumentoinnin välineitä, jotka ovat työssä käytössä aktiivisesti.

Dokumentoinnin välineistä kerrottiin käytettävän havainnointivälineenä valokuvausta ja kirjaamista eri muodoissa osana pedagogisista dokumentointia. Näistä valokuvausta ja kirjaamista tulee tehtyä eniten, joka on vastausten mukaan helppo tapa dokumentoida lapsia sekä heidän arkeaan ja toimiaan. Valokuvaaminen ja kirjaaminen nousivat vastauksissa esille useasti päivittäisenä toimintona eli ovat aktiivisessa käytössä arjessa.

Päivittäin valokuvaaminen ja vihkoon havaintoja ja viestejä päivän touhuista tiimiläisten kesken, videotointia viikoittain, suunnilleen valmis havainnointipohja käytössä myös.

Valmiita dokumentteja, kuten valokuvia, kirjauksia ja havaintoja arkistoidaan vastausten perusteella paljon. Niitä myös kootaan lasten omiin kansioihin, jonne ne jäävät talteen ja joihin voidaan palata vielä myöhemmin. Näistä voidaan vastausten mukaan seurata ja arvioida lapsen kehittymistä ja käyttää apuna esimerkiksi, kun tehdään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja

käydään huoltajan kanssa varhaiskasvatuskeskusteluja. Muita tapoja käyttää pedagogisen dokumentoinnin havainnoinnin välineitä vastauksissa mainittiin olevan kirjaaminen. Kirjaaminen tulikin esille lähes jokaisessa saadussa vastauksessa. Kirjaamisen kerrottiin olevan omaan havainnointivihkoon muistiin laittamista sekä erilaisten valmiiden lomakkeiden ja valmispohjien käyttämistä kirjaamisen sekä arvioinnin välineinä.

Useassa vastauksessa esille noussut havainnoinnin väline itsessään olikin myös lasten leikit ja tehdyt tuotokset sekä näiden tuotosten ja töiden arkistointi sekä lasten töiden esille laittaminen. Myös videointi oli mainittu vastauksissa yhdeksi pedagogisen dokumentoinnin havainnoinnin välineeksi tai sen mainittiin olevan mahdollisesti tulossa käyttöön otettavaksi vastaajan ryhmään. Tässä yhteydessä oli mainittu myös tietokonetallenteet, jotka myös toimivat yhtenä lapsen havainnoinnin välineenä. Saaduissa vastauksissa oli mainittu, että havainnoinnin ja suunnittelun välineinä käytetään myös tiimivihkoa ja kalenteria. Lisäksi havainnoinnin välineinä toimi vanhemmille laitettavat kuukausikirjeet, joiden avulla voidaan myös suunnitella ja seurata toimintaa sekä havainnoida siten omalla tavallaan. Muutama vastaaja oli maininnut myös yleisesti keskustelun, tiimien ja reflektoinnin olevan välineitä, joilla toimintaa havainnoidaan arjessa.

Saaduissa vastauksissa dokumentoinnin välineiksi esiin nostettiin niin valokuvat lasten arjesta päiväkodissa, lasten tekemät työt ja valokuvat näistä lasten töistä. Myös erilaiset posterit, kollaasit ja näyttelyt lasten töistä olivat useassa vastauksessa mainittuja tapoja dokumentoida päiväkodin toimintaa. Vastauksien mukaan sadutusta kerrottiin käytettävän lapsen tarinoiden näkyväksi tekemiseksi ja esiin nostamiseksi. Osalla vastaajilla käytössä oli myös lapsien omien kansioiden ja omien kirjojen tekeminen. Lisäksi ryhmissä järjestetään pienesityksiä, juhlia ja leikkejä, joiden avulla pedagogista dokumentointia toteutetaan ja tuodaan näkyväksi.

8.3 Tiimityöskentely

Dokumenttien arviointia tehdään yhdessä työkavereiden kanssa saatujen vastausten perusteella paljon. Vastaajat kertovat, että yhteistyötä tehdään, sitä tehdään osittain tai että yhteistyötä tullaan tekemään jatkossa enemmän yhdessä muun tiimin kanssa. Arviointia puolestaan tehdään yhteisissä tiimeissä viikoittain ja arjessa asioita käydään läpi lähes päivittäin. Lisäksi yhteistyötä tehdään muun työtiimin kanssa niin varhaiskasvatussuunnitelmien teon yhteydessä kuin arkisten asioiden osalta. Vastauksista käy ilmi, että vastuualueita jaetaan, mutta niitä kuitenkin käydään arjessa paljon läpi yhdessäkin.

Tiimipalaverissa käydään läpi eri dokumentteja ja havainnoidaan niitä myös yhdessä.

Verrataan dokumentteja ja havaintoja. Ollaanko huomattu samoja vai eri asioita, onko dokumentointi ja sen tavat riittäviä jne.

Työvälineinä dokumenttien arvioinnissa on vastauksien mukaan käytetty arviointiympyröitä, valokuvia, havainnointivihkoja ja -lomakkeita, kirjauksia sekä katsotaan lasten kuvia ja töitä. Vastausten mukaan toimintaa kehitetään myös yhdessä tiiminä, jossa tilanteisiin ja dokumentteihin palataan. Näiden pohjalta myös muokataan ja suunnitellaan toimintaa.

Työtiimit ja työkaverit koetaan tärkeänä osana oppimista ja moni vastaaja kertookin saaneensa tarvittavan tiedon itse harjoittelemalla ja opiskelemalla kirjallisuudesta ja netistä. Lisäksi tietoa, vinkkejä ja neuvoja on saatu esimieheltä sekä työkavereilta. Vastauksista nousee esiin, että vaikka erillisiä koulutuksia ei ole ollut, niin tiimipalaverit ovat olleet usealle vastaajalle paikkoja, jossa tietoa ja kokemuksia on jaettu muiden kesken, jonka avulla myös oma tieto on lisääntynyt. Moni vastaaja koki, että tarvittavan tiedon hankkiminen on ollut omalla vastuulla, mutta myös oma mielenkiinto on vaikuttanut asiaan.

8.4 Lasten osallisuus

Vastauksista käy ilmi, että pedagogiseen dokumentointiin osallistuu aktiivisesti myös lapsia, mitä he tekevät mielellään. Vastaajat kertovat, että dokumentoinnin avulla tuodaan esille lasten ajatuksia, toiveita ja kiinnostuksen kohteita ja joita hyödynnetäänkin suunnittelemalla toimintaa lasten mielenkiinnon kohteiden perusteella. Dokumentointia käytetään myös itse suunnitelmissa, kuten toiminnan järjestämisessä ja sen prosessin avaamisessa. Havainnointi, haastattelut ja kirjaaminen ovat tässä apuna. Vastaajat kertovat, että saaduista dokumenteista näkee myös, mitkä asiat toimivat. Niistä näkee myös mitkä asiat kiinnostavat lapsia ja mitkä puolestaan eivät kiinnosta. Näiden perusteella voidaan muuttaa ja muokata jo tehtyjä suunnitelmia, kun tiedetään myös lasten mielenkiinnonkohteet.

Vastausten mukaan lapset pääsevät itse toteuttamaan dokumentointia muun muassa valokuvauksen, sadutuksen, omien kirjojen ja kansioiden tekemisen, pienesitysten, juhlien ja leikkien kautta. Vastauksissa käy ilmi, että näitä käytetään dokumentoinnin työvälineinä ja näiden menetelmien kautta myös lasten oma ääni pääsee kuuluviin. Lisäksi vastauksista nousee esille, että myös lapsi voi itse osallistua, kun esimerkiksi kerrotaan vanhemmalle päivän sujumisesta, siihen kuuluneista toiminnoista ja erilaisista havainnoista.

Lapset innoissaan mukana kuvaamisessa ja videoinnissa etenkin → katsotaan myös yhdessä lasten kanssa.

8.5 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastaajat kertovat, että pedagogista toimintaa tuodaan huoltajille näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin avulla monilla eri keinoilla. Vastauksista nousi esiin valokuvien käyttäminen ja niiden avulla toiminnan sekä lasten töiden esille tuominen myös vanhemmille. Valokuvia tuodaan esille saatujen vastausten mukaan niin vaihtuvina kollaaseina, kuvaseinä, postereina ja näyttelyinä. Valokuvausta käytetään vastausten perusteella säännöllisesti ja se on osa arkea. Valokuvaus koettiin nopeana ja toimivana tapana tuoda esille

päiväkodin arkea sekä toimintaa. Toimintaa kuvataan lähes päivittäin ja kuvia tuodaan esille viikoittain ja kuukausittain. Myös lasten omat työt ja kuvia töistä laitetaan esille kaikkien nähtäväksi. Lisäksi kuvia näytetään, kun kerrotaan päivän tapahtumista huoltajille päivittäisissä kohtaamisissa, kuten tuonti- ja hakutilanteissa. Tässä myös lapsi voi olla itse mukana kertomassa ja näyttämässä päivästäan kuvien ja töiden avulla. Huoltajien osallistuminen oli myös yksi esiin tuotu asia, jota toteutettiin pedagogisen dokumentoinnin ja tehtyjen dokumenttien avulla.

Meillä on koko ajan esillä vaihtuvia kuvakollaaseja erilaisista toiminnoista ja tapahtumista. Myös s-postia toiminnasta laitamme vanhemmille säännöllisesti.

Päivittäisissä kohtaamisissa käymme keskustelua kuvien ja havaintojen avulla.

Kuvien lisäksi toimintaa tuodaan esille erilaisissa tiedotteilla, joista vastauksissa on mainittu kuukausitiedote, sähköinen verkkotiedote viikon tapahtumista ja sähköpostit sekä daisy-viestit ja ilmoitukset ilmoitustaululla. Vastauksissa ilmeni, että sekä sähköpostia ja daisy-viestejä käytetään paljon, mutta tässä tekniikan kehittyessä daisy-viestit ovat yleistyneet ja lisääntyneet tiedotuskanavana. Lisäksi esiin nousi erilaiset lomakkeet, kuten minun päiväni -lomake ja tänään -lomake, joita käytetään lapsen päivän näkyväksi tekemiseen. Yhdessä vastauksessa kerrottiin käytettävän myös päivän lapsi -projektia, jossa kuvataan aina yhtenä päivänä yhden lapsen koko päivä pelkästään kuvin.

Huoltajien kanssa käydään dokumentteja läpi vastausten mukaan niin arjen kohtaamisissa kuin varhaiskasvatuskeskusteluissa sekä aina tarvittaessa, jos on noussut esiin jotain erityistä lapsesta. Lähes kaikki vastasivatkin käyvänsä läpi dokumentteja yhdessä myös huoltajien kanssa edellä mainituissa tilanteissa. Dokumenttien avulla tuotiin myös niin toimintaa kuin varhaiskasvatussuunnitelman osa-alueita ja oppimiskokonaisuuksia esiin ja näkyväksi huoltajille. Toisaalta vastauksissa kävi myös ilmi, että huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen poikkeustapauksia lukuun ottamatta dokumenttien läpikäymiseen ei ole ollut aina erityistä tarvetta.

Vasu-keskustelut ovat hyvä paikka käydä läpi dokumentteja. Myös päivittäisissä kohtaamisissa käydään läpi dokumentoinnin kautta ilmenneitä asioita. Keskustellen. Kuvia näytän joskus. Lasten töitä tarkastellaan joskus yhdessä.

Lisäksi yhteisiä hetkiä käydä huoltajien kanssa läpi ja keskustella dokumenteista on varhaiskasvatuskeskustelut, vanhempainillat ja muut yhteiset tapahtumat sekä moniammatilliset yhteistyöpalaverit ja siirtopalaverit huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuskeskusteluissa dokumentteja voidaan käydä läpi ja havainnollistetaan huoltajille niiden avulla lapsen kasvua ja kehitystä. Varhaiskasvatuskeskusteluihin liittykin olennaisesti toiminnan näkyväksi tekeminen, jossa mukana ja apuna pystyttiin käyttämään dokumentteja.

8.6 Kokemukset pedagogisesta dokumentoinnista

Halusimme saada tietoa siitä, koetaanko pedagogisen dokumentoinnin tekemiseen olevan riittävästi aikaa työssä. Saatujen vastauksien perusteella vain yksi vastaaja koki, ettei aikaa ole riittävästi, kun taas 12 vastaajaa koki aikaa olevan osittain tarpeeksi ja kaksi vastaajaa koki aikaa olevan tarpeeksi. Lisäksi yksi vastaaja oli vastannut kysymykseen aikaa olevan tarpeeksi kyllä sekä osittain.

Selvitimme sitä, millaisena työmenetelmänä pedagoginen dokumentointi koetaan ja vastauksista ilmeni, että pedagogista dokumentointia pidettiin pääsääntöisesti tärkeänä, hyödyllisenä ja tehokkaana. Usean vastaajan mukaan se koettiin tärkeänä niin lapsen kehityksen tukemisen kannalta kuin myös vanhempien ja lasten osallistumisen kannalta sekä tärkeänä työmenetelmänä. Pedagogista dokumentointia työmenetelmänä kuvattiin vastauksissa huippuna, hyvänä ja tärkeänä sekä luontevana osana työtä. Se koettiin tarpeellisenä, hyödyllisenä ja tehokkaana sekä havainnollistava, inspiroivana ja mielenkiintoisena mutta myös ”– – sellaisena, että siitä on vielä paljon opittavaa.”

Hyödyllinen ja mielenkiintoinen työmenetelmä. saa paljon enemmän irti havainnoinnista, kun on jotain konkreettista, mitä myöhemminkin voi tarkastella.

Kysyimme myös minkälaista koulutusta vastaajat kokevat tarvitsevana pedagogisen dokumentoinnin käyttämiseen työssä. Vaihtoehtoina olivat työmenetelmät teoriassa, työmenetelmät käytännössä ja havainnoinnin välineet sekä vaihtoehdot, ettei koe tarvitsevana koulutusta eikä vaihtoehto avoimelle vastaukselle. Vastata sai useampaan vastausvaihtoehtoon. Vastaajista yksi koki, ettei tarvitse koulutusta ja muut vastaajat halusivat eniten koulutusta työmenetelmästä käytännössä, johon vastauksia tuli 11 kappaletta. Toiseksi haluttiin koulutusta havainnoinnin työvälineistä, johon vastauksia tuli kahdeksan kappaletta ja kolmantena työmenetelmästä teoriassa, johon vastauksia tuli kolme kappaletta. Lisäksi yksi vastaaja vastasi avoimeen vaihtoehtoon, johon oli eritelty haluttavan koulutusta työmenetelmän monipuolistamisesta.

Kyselylomakkeen viimeisessä kohdassa annettiin tilaa vapaalle sanalle, johon sai kirjoittaa muita ajatuksia, huomiota tai kysymyksiä liittyen pedagogiseen dokumentointiin. Tässä kohtaan tuotiinkin esille omaa kiinnostusta pedagogisen dokumentoinnin käyttämiseen erilaisten sosiaalisen median kanavien, kuten blogien ja Facebookin kautta. Esille tuotiin myös omaa epävarmuutta pedagogisen dokumentoinnin käyttämiseen, kun saadun koulutuksen osuus on jäänyt vähäiseksi. Samalla tuotiin kuitenkin esille sitä, että muilta työntekijöiltä saa tarvittaessa ideoita ja vinkkejä, joilla toteuttaa pedagogista dokumentointia itse työssään.

9 Tulosten tarkastelu

9.1 Pedagogisen dokumentoinnin sisällöntuottaminen

Kyselylomakkeemme pohjalta saimme hyvin vastauksia tutkimuskysymyksiimme ja materiaalia opinnäytetyöhömmme. Tutkimuskysymyksemme olivat: miten pedagogista dokumentointia käytetään työmenetelmänä, miten pedagogisen dokumentoinnin käyttäminen näkyy työssä ja minkälaisia ovat työntekijöiden omat kokemukset pedagogisen dokumentoinnin käyttämisestä työssä. Peilaamalla saatuja vastauksia tutkimuskysymyksiimme, voimme todeta

saaneemme kattavan ja kylläntyneen tutkimusaineiston, josta lähteä tarkastelemaan tutkimuksen tuloksia.

Pedagogisen dokumentoinnin prosessi alkaa kysymyksillä, joihin aletaan etsiä vastauksia havainnoimalla ja dokumentoimalla (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 78). Pedagoginen dokumentointi jaetaan kahteen toisiinsa liittyvään osaan: sisältöön ja dokumentoinnin prosessiin. Sisällöllä tarkoitetaan esimerkiksi valokuvia, lasten töitä, muistiinpanoja ja kasvunkansioita. Dokumenttien prosessoinnista puhutaan, kun tätä sisältöä reflektoidaan yhdessä tiimin, lasten ja vanhempien kanssa. Prosessointi antaa merkityksen dokumentointityölle, koska silloin dokumenttien pohjalta muokataan ja suunnataan varhaiskasvatusta. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10.) Viimeisessä vaiheessa johtopäätösten perusteella tehdään tarvittavia muutoksia toimintaan (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 78).

Vastauksista tulee hyvin ilmi toimeksiantajan päiväkodin työntekijöiden pedagogisen dokumentoinnin sisällön tuottaminen pedagogisen dokumentoinnin prosessissa. Työntekijät käyttävät dokumentteina eniten valokuvia, kirjaamista havainnointivihkoon sekä -pohjiin ja lasten töitä. Vastausten mukaan valokuvaus antaa mahdollisuuksia erilaisiin toimintoihin lasten kanssa, niin itse valokuvaamisen, kuvien muokkaamiseen, kuvista tuotoksen tekemiseen kuin niiden käyttämiseen lapsen päivän näkyväksi tekemiseen. Lisäksi esimerkiksi valokuvaamista on yhdistetty myös erilaisen toiminnan näkyväksi tekemiseen tai itse toiminnaksi lapsille. Saaduista vastauksista voidaankin päätellä, että nopeat ja vaivattomat tavata dokumentoida ovat vastaajien mukaan käytössä eniten, kuten myös päiväkotiarjen vauhdikkaat hetket ovat. Tällöin nopeasti ohimenevät hetket täytyy pystyä myös dokumentoimaan nopeasti, että niistä ehtii jäädä jälki.

Myös lapsia osallistetaan sisällöntuottamiseen. Lapset pääsevät valokuvaamaan itse ja tekemään esityksiä. Lisäksi lapset pääsevät tuomaan ajatuksiaan esille muun muassa sadutuksen kautta. Näin ollen myös lasten omat ajatukset pääsevät mukaan pedagogisen dokumentoinnin prosessin havaintojen tekemisen vaiheeseen ja saavat tilaa olla esillä.

9.2 Dokumenttien hyödyntäminen

Toimeksiantajan päiväkodissa prosessin kulku näkyy käytännön työssä päivittäisenä havainnointina ja toiminnan suunnitteluna dokumenttien pohjana. Työntekijät havainnoivat lasten toimintaa päivittäin havainnointivihkoon. Dokumentteja käytetään arkitoimintojen tarkastelussa sekä lasten mielenkiinnonkohteiden etsimisessä ja sitä kautta toiminnan suunnittelussa. Prosessia jatketaan pohtimalla dokumentteja myös tiimipalavereissa. Huoltajat ovat mukana prosessissa, kun dokumentteja pohditaan lapsen varhaiskasvatuskeskusteluissa sekä keskustelemalla havainnoista huoltajien kanssa arjen päivittäisissä kohtaamisissa haku- ja tulotilanteissa. Työntekijät myös vertailevat keskenään dokumentteja ja niistä tehtyjä havaintojaan sekä pohtivat onko dokumentointia tehty riittävästi ja tarpeeksi.

Pedagoginen dokumentointi palvelee huoltajia kasvattamalla heidän tietouttaan siitä, mitä lapsen varhaiskasvatuksessa tehdään ja on tehty, mitä pedagogiikkaa varhaiskasvatukseen sisältyy, miten se toteutuu käytännössä ja miten lasten ja huoltajien kiinnostuksen kohteet ja tarpeet otetaan osaksi toimintaa. Jos dokumentointia käytetään yksisuuntaisena tiedottamiskanavana varhaiskasvatuksesta, vanhemmille ei voida puhua pedagogisesta dokumentoinnista. Dokumentointi syvenee pedagogiseksi vasta, kun toimintaa suunnitellaan ja kehitetään yhdessä huoltajien ja lasten kanssa, jolloin siihen ovat päässeet osallistumaan kaikki osapuolet. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 20–21.)

Saatujen vastausten perusteella voidaan päätellä, että dokumentoinnin mukaan ottaminen on koettu helpoksi tavaksi, kun lapsen päiväkotiarkea tuodaan esille huoltajille. Samalla voidaan tehdä arviointia myös yhdessä vanhemman kanssa. Henkilökunta kertoo laittavansa lasten tuotoksia ja valokuvia päivittäisistä toimista esille kuukausittain ja lähettävänsä Daisy-palvelimen kautta viestejä viikon toiminnoista huoltajille. Tämä ei kuitenkaan riitä pedagogiseksi dokumentoinniksi. Syvemmälle vanhempien kanssa päästään varhaiskasvatuskeskustelujen ja päivittäisten kohtaamisten kautta, jolloin

huoltajien kanssa pohditaan dokumentteja ja niistä löytyvää sisältöä, johtopäätöksiä ja käytännön toimia niiden eteenpäin viemiseksi.

Varhaiskasvatustilain mukaan jokaiselle päiväkodissa varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi. (Opetusalan ammattijärjestö 2017; Varhaiskasvatustilaki 36/1973.) Että dokumentti voisi toimia pedagogisen dokumentoinnin dokumenttina, sen täytyy myös siirtyä käytäntöön eli muokata toimintatapoja ja tavoitteita sekä kehittyä lapsen osaamisen ja kasvun mukana (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 32). Vastauksista tulee ilmi, että pedagogista dokumentointia käytetään paljon hyväksi varhaiskasvatuskeskustelujen pohjana. Pedagogisen dokumentoinnin hyödyntäminen onkin käytännönläheinen tapa tuoda varhaiskasvatussuunnitelmassa sovittuja asioita näkyväksi, siirtää niitä käytännön työhön, muokata toiminnan tavoitteita ja toimintatapoja sekä olla valmiudessa kehittymään samalla, kun lapsi kehittyy, kasvaa ja oppii. Pedagogisen dokumentoinnin myötä myös lapsen osallisuutta voidaan korostaa uudella tavalla. (Rintakorpi 2017, 28.)

Pedagogista dokumentointia käytetään vastausten perusteella työssä monipuolisesti ja vaihtelevasti. Pedagogista dokumentointia käytetään avuksi opetusmenetelmien valitsemisessa ja muokkaamisessa laajasti. Saaduista vastauksista voimme tulkita, että pedagoginen dokumentointi on toimeksiantajan päiväkodissa tuttua ja sitä käytetään työssä jo aktiivisesti. Tämä herättää kuitenkin jatkokysymyksiä siitä, miten pedagogista dokumentointia käytetään ja hyödynnetään tehtävässä työssä. Kyselyn vastauksien perusteella voidaan sanoa, että pedagogisen dokumentoinnin keinoin saadun tiedon pohjalta kehitetään myös omaa toimintaa kasvattajana.

9.3 Kokemukset pedagogisesta dokumentoinnista

Vastauksista tuli esille, että pedagoginen dokumentointi on vastaajien mielestä havainnollistava sekä suunnittelua ja arviointia edesauttava työkalu, joka

puolestaan on koko työn perusta. Pedagoginen dokumentointi auttaa vastaajien mukaan muistamaan ja oivaltamaan asioita sekä lisää ennen kaikkea tietoa ja ymmärrystä lapsesta. Pedagoginen dokumentointi koettiin vastausten perusteella hyödyllisenä osana monelta eri kannalta katsottuna.

Sellaisena, että siitä on vielä paljon opittavaa. Ymmärrän, että kyseessä on tärkeä työkalu. Ilman havainnointia ja dokumentointia ei voi tehdä suunnittelua eikä ymmärtää lasten yksilöllisiä tarpeita.

Perusta lapsituntemukselle sekä oppimisympäristönä ja menetelmien kehittämiseksi ja valitsemiseksi. Pohja suunnittelulle ja arvioinnille. Näin saadaan tietoa koko lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimishistoriasta.

Hyödyllinen ja mielenkiintoinen työmenetelmä. Saa paljon enemmän irti havainnoinnista, kun on jotain konkreettista, mitä myöhemminkin voi tarkastella.

Vastauksista kävi kuitenkin ilmi myös, että uuden menetelmän käyttöönottoon haluttaisiin vielä koulutusta ja se vaatisi vielä opettelua ja harjoittelemista, että siitä tulisi tehokas ja luonteva osa tehtävää työtä. Osa vastaajista koki pedagogisen dokumentoinnin kuormittavana, lisästressinä ja hitaana menetelmänä, kun taas puolestaan osa vastaajista koki sen olevan helppoa, nopeaa ja tehokasta. Vastaajat avasivat pedagogisen dokumentoinnin olevan ”hyödyllinen menetelmä, kun vain sille jäisi vielä enemmän aikaa” sekä sen olevan ”lisästressi kun on muistettavat laittaa esille kaikki jotenkin.”

Kokemukset siitä, miten käyttää pedagogista dokumentointia työmenetelmänä, on kuvattu nopeana ja tehokkaana. Tämän koettiin saatujen vastausten perusteella olevan myös yksi pedagogisen dokumentoinnin haasteista, kun vauhdikas päiväkotiarkea lasten kanssa menee nopeasti ja samalla pitäisi ehtiä havainnoida useaa lasta. Siksi valokuvauksen, kirjaamisen ja valmiiden lomakkeiden todettiin monen vastaajan mukaan olevan tehokkaimpia tapoja tehdä dokumentointia.

Rintakorven (2016) mukaan pedagoginen dokumentointi vaatii myös työntekijältä taitoa käyttää pedagogista dokumentointia, mutta myös eettisyyttä. Olennaista

on osata erottaa olennainen ja epäolennainen, kun täytyy vetää raja siihen, mitä kannattaa ja mitä ei kannata dokumentoida. Ajankäyttöön liittyvä haaste onkin se, miten dokumentoinnin prosessia jatketaan, kun tehdyn tallenteen jälkeen palataan siihen, miten tallennetta hyödynnetään. Dokumentointi koetaan usein nopeana tapana tallentaa arkea, mutta tärkeää onkin myös muistaa palata dokumenttien ääreen, jolloin niiden käsittely viekin yleensä oletettua enemmän aikaa. (Rintakorpi 2014, 138–139.)

Valokuvaus on nopeaa ja tehokasta. Kirjoittaminen hidasta ja aikaa vievää. Tilanteet menevät nopeasti ohi, kun aikaa menee kirjaamiseen.

Tekemässämme kyselylomakkeessa kysyimme, että millaista koulutusta pedagogisen dokumentoinnin käyttämiseen työssä on saatu. Kaikki vastaajat eivät olleet vastanneet kysymykseen, mutta saatujen vastausten perusteella koulutusta pedagogisen dokumentoinnin käyttöön ei ole suurimmalla osalla vastaajilla oikeastaan erikseen ollut. Osa vastaajista kertoi saaneensa perehdytystä aiheeseen omien opintojen kautta, jossa pedagogista dokumentointia on käsitelty. Muutama vastaaja kertoi käyneensä koulutuksissa, joissa on sivuttu myös pedagogista dokumentointia aiheena. Loput vastaajat kertoivat, etteivät ole saaneet koulutusta aiheeseen, mutta osa vastaajista jatkaa myös kysymystä kertomalla, että on perehtynyt aiheeseen itsenäisesti opiskellen tai saaneensa vinkkejä ja neuvoja pedagogiseen dokumentointiin työkavereilta. Kysyessämme millaista koulutusta työntekijät toivovat saavansa pedagogiseen dokumentointiin, esille nousivat sisällön tuottamiseen liittyvien välineiden koulutus. Lisäksi vastauksien perusteella voidaan myös päätellä, että aikaa pedagogisen dokumentoinnin tekemiseen työssä on vaihteleva määrä, eikä sitä ole yksiselitteisesti liikaa eikä liian vähän.

Tärkeää olisi, että pedagogista dokumentointia opittaisiin käyttämään, koska se on myös työntekijöille ammatillista osaamista, kun lapsen kokemukset alkavat tulla näkyviksi myös aikuisille. Parhaimmillaan dokumentointi syventää työntekijän tietoisuutta lapsen kehittymisestä ja edistymisestä. Tällöin dokumentoitu aineisto voi olla työntekijöiden apuna tietoisissa päätöksissä tukea

lapsia yksilöllisesti eri kehityksen ja oppimisen vaiheissa, jotka on saatu näkyviksi pedagogisen dokumentoinnin avulla. (Rintakorpi 2014, 138–140.)

Työntekijät toivovat saavansa koulutusta etenkin videointiin ja tablettitietokoneen käyttöön liittyen. Näitä työvälineitä haluttaisiin vastausten perusteella käyttää enemmän hyödyksi. Kuten kaikki muukin, myös pedagogisen dokumentoinnin käyttöönotto vaatii perehtymistä ja koulutusta, että sitä voidaan toteuttaa oikein. Kuten jo Kalliala (2012) toteaa, että lasten saama varhaiskasvatus: hoiva, kasvatus ja oppiminen korreloivat henkilökunnan koulutukseen ja pätevyyteen hoitaa varhaiskasvatustyötä. Tämän takia myös koulutuksen ja osaamisen merkitys täytyy tunnistaa. (Kalliala 2012, 126–128.)

10 Pohdinta

10.1 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyömme eettiset ratkaisut lähtivät siitä, että pyrimme huomioimaan opinnäytetyömme luotettavuutta ja eettisyyttä koko prosessin ajan. Tähän sisältyi jatkuva reflektointi, arviointi sekä tutkimuksen läpinäkyvyys. Olemme tehneetkin kaikki valinnat ja ratkaisut eettisten ratkaisujen ja luotettavuuden näkökulmasta aina aiheen valinnasta lopullisiin tutkimustuloksiin ja raportoinnin vaiheeseen. Tutkimukseen liittyviä lainalaisuuksia onkin tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan tekemät eettiset ratkaisut. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuulukin tutkimustyöhön ja sen tuloksiin, esittämiseen ja arviointiin liittyvä rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus. Lisäksi eettisesti kestävät tiedonhankintakeinot ja avoimuus niin tutkimustulosten osalta kuin koko prosessin ajan. Vastuu rehellisyydestä ja vilpittömyydestä on aina tutkijalla itsellään, tutkimusryhmällä ja tutkimusyksikön johtajalla. (Reynolds 1987, Tuomi ym. 2013, 132–133 mukaan.) Teimme opinnäytetyömme tutkimuksen eettiset periaatteet ja luotettavuusnäkökulma huomioiden. Halusimme, että tutkimuksemme jokainen osa kestää tarkastelua ja arviointia sekä on kaikin puolin läpinäkyvää. Tämän takia uskalsimme myös ottaa esille opinnäytetyössämme heikkoudet ja huolet,

joita tutkimuksemme tekemiseen liittyi. Näitä kohtia opinnäytetyössämme oli esimerkiksi analyysin vaiheet ja sen uudelleen tekeminen.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa täytyy muistaa tutkimuksen kohde ja tarkoitus, se mitä tutkitaan ja miksi tutkitaan. Myös oma sitoutuneisuus tutkijana, aineiston kerääminen ja siihen liittyvät ongelmat ja merkitykselliset asiat on huomioitava. Arvioinnin kohteena on myös tutkittavat, kuten valittujen henkilöiden määrään, valintaan ja anonymiteettiin liittyvät asiat sekä tutkija-tutkittava-suhde ja sen toimivuus. Myös tutkimuksen kesto, analyysi ja raportointi sekä näihin liittyvät eettiset kysymykset vaikuttavat. Lisäksi tutkimuksessa arvioidaan sen luotettavuutta. (Tuomi ym. 2013, 140–143; Tuomi ym. 2018, 163–164.)

Ensimmäinen luotettavuutta lisäävä asia opinnäytetyössämme oli teoriapohjan hallitseminen. Perehdyimme opinnäytetyöprosessiin ja sen vaiheisiin sekä varhaiskasvatuksen kenttään ja pedagogiseen dokumentointiin niin opinnoissamme kuin itsenäisellä opiskelulla. Osa opinnäytetyötämme on myös aiemmat tutkimukset. (Kananen 2014, 53–58.) Lisäksi tutustuimme erikseen myös toimeksiantajamme päiväkotiin ja sen toimintaperiaatteisiin. Opinnäytetyömme luotettavuutta lisää myös pääkäsitteemme hallitseminen niin meidän kuin tutkittavien henkilöiden osalta. Tätä selvitimme tekemässämme kyselylomakkeessa, jossa tiivistimme pedagogisen dokumentoinnin käsitettä, jotta myös vastaajat olivat selvillä siitä, mitä kyselyssä tutkitaan. Pääkäsitteemme pedagoginen dokumentointi voikin olla vaikea ymmärtää moninaisuuden takia. Tällä tavalla varmistimme, että vastaajat tiesivät tutkittavan käsitteen. Pääkäsitteen avaaminen kyselylomakkeen alussa voi palauttaa myös käsitteen paremmin mieleen, jolloin vastaukset voivat olla moniulotteisempia, kun käsite on paremmin hallussa ja sen merkitykseen voi palata uudelleen vastaamisen ohessa. (Mäkinen 2006, 92–94; Hirsjärvi ym. 2013, 146–149.)

Kaiken kaikkiaan teoriapohjan ymmärtäminen ja sen tutkiminen usean eri lähteen ja aiemman tutkimuksen kautta avasi meille laajan näkökulman aiheeseen. Teorialähteistä olemme pyrkineet mahdollisimman uusien lähteiden käyttämiseen, niiden monipuolisuuteen sekä keskenään vertailemiseen ja kriittiseen ajatteluun. Lisäksi olemme pitäneet oman oppimisemme avoimena,

kun olemme antaneet itsellemme mahdollisuuden kokoaikaiseen oppimiseen tutkimisen ja pohtimisen kautta, kysyneet apua, palautetta ja mielipiteitä sekä pohtineet ja kyseenalaistaneet asioita keskenämme tutkijaparina. (Hirsjärvi ym. 2013, 113–114.)

Toinen arvioitava kohta on toteutusvaihe. Kyselylomakkeiden osalta eettisyyttä lisää niiden anonymiteetti. Kyselylomakkeissa ei kysytty henkilötietoja eikä saaduista vastauksista voida selvittää yksittäisiä vastaajia. Kyselylomakkeessamme ei kysytty myöskään vastaajan sukupuolta tai ikää, koska se ei ole tutkimuksemme kannalta relevanttia. Ainoa vastaajaan itsessään liittyvä kysymys oli työnimike, jolla vastaajia voidaan eritellä. Kyselyt toimitettiin koko päiväkodin henkilökunnalle ja kaikki työntekijät saivat mahdollisuuden osallistua, jonka takia numeraalisesti vastaajia oli paljon ja yksittäisen vastaajan tunnistaminen olisi näin ollen vaikeaa. Lisäksi emme tunteneet tutkijoina henkilökuntaa henkilökohtaisesti, joten saaduista vastauksista ei voida päätellä yksittäisiä vastaajia. Kyselyt tehtiin yksilöllisesti, joten jokainen vastaaja on saanut valita itse tilan ja ajan kyselylomakkeen täyttämiseen ja palauttamiseen annetun vastausajan puitteissa. Vastaus palautettiin suljetussa kirjekuoressa, jolloin vastauksia ei ole voitu myöskään katsoa tai muuttaa ulkopuolisten toimesta. Käsittelyn ja analyysin jälkeen kyselylomakkeet tuhottiin eikä niitä säilytetty tai palautettu toimeksiantajalle. (Mäkinen 2006, 114–117; Kananen 2008, 133–135; Tuomi ym. 2018, 84–89.)

Lisäksi pyrimme estämään mahdollisten virheiden syntyminen perustelluilla menetelmillä ja valinnoilla sekä valintojen tarkoituksenmukaisuutta arvioimalla. Olemme pyrkineet johdonmukaisuuteen ja välttämään ei-relevanttien kysymyksien asettamisen. Esimerkiksi kyselylomakkeiden kysymykset koostimme siten, että niiden pitäisi vastata tutkimuskysymyksiimme eikä siinä ollut ylimääräisiä aiheeseen johdattelevia tai niin sanottuja lämmittelykysymyksiä. Kyselylomaketta tehdessä pohdimme myös kysymyksiä useasta eri näkökulmasta, niin vastaajien kuin tutkijoidenkin puolelta, olemme kysyneet mielipiteitä sekä testanneet kyselylomaketta, ja uudelleenmuokanneet sitä saatujen havaintojen perusteella. Olemme pyrkineet siihen, että kyselylomake on

selkeä ja ymmärrettävä sekä teknisesti helppo täyttää. (Mäkinen 2006, 99–101; Tuomi ym. 2018, 84–89.)

Kolmas arvioitava kohta on aineiston analyysissä ja raportoinnissa, jossa toistettavuus oli yksi lähtökohta tutkimuksellemme. Tämän takia analyysipolku ja saadut tulokset on avattu erikseen opinnäytetyössämme. Tämä oli myös tutkimuksemme kohta, jonka aikana meillä oli eniten vaikeuksia. Tähän on vaikuttanut osaltaan saatujen vastauksien määrä, joka oli puolestaan sidoksissa tehtyyn analyysiin ja sitä kautta myös tuloksiimme. Olemme pohtineet paljon tekemäämme kyselylomaketta ja sen tuottamaa tietoa. Koemme, että vaikka kyselylomake oli kattava, sitä muokattiin ja testattiin useaan kertaan, niin silti se jäi joiltain osin vajaaksi. Tässä kohtaa analyysin tekeminen olikin haastavaa, koska saadut vastaukset olivat keskenään hyvin samankaltaisia ja osittain myös melko suppeita. Vaikka olemmekin pohtineet tekemäämme kyselylomaketta myös jälkikäteen, emme tiedä mitä olisimme voineet tehdä siinä toisin ilman, että olisimme ajautuneet turhien kysymysten äärelle. (Mäkinen 2006, 99–101, 121–127.)

Pohdimme myös haastattelun tekemistä kyselylomakkeiden rinnalle, mutta meillä ei olisi ollut siihen tarvittavia resursseja opinnäytetyömme laajuuteen nähden eikä se olisi antanut meille tarvittavaa lisäarvoa. Tämän takia päätimme, että emme tee erillistä lisähaastattelua. Toisaalta tutkimuksemme eettisyyttä lisää osittain myös se, että emme käyttäneet useaa tutkimusmenetelmää sekaisin, jos eri menetelmien omaksuminen ja tehokas käyttäminen eivät ole realistisesti mahdollisia. Tällöin myös muita resursseja, kuten kerättävän aineiston kokoa ja ajankäyttöä olisi pitänyt kasvattaa, jolloin kasvaisi suurempi riski siihen, että olisimme tuottaneet pelkästään pintapuolista tietoa ilman, että aineistoon pääsisi kunnolla sisälle. (Kananen 2008, 26–27.)

Vaikka analyysimme rakentui kahteen kertaan, niin huolehdimme analyysin pysyvyydestä, eikä sitä muutettu kesken prosessin. Tällöin tutkimuksen kulkua ja analyysipolkua pitäisi pystytä seuraamaan ja tarvittaessa myös toistaa. Analysoinnissa olemme pyrkinneet systemaattisuuteen, vaikka sen tekemisessä olikin haastavia vaihteita ja epäröintiä. Meitä oli kuitenkin tutkijoina kaksi, joten

tällöin virheiden ehkäiseminen oli helpompaa. Kaksi tekijää takasi myös sen, ettei oma etiikka ja omat henkilökohtaiset tulkinnat tulleet osaksi tutkimuksen tulkintoja. Lisäksi pyrimme koko ajan yleiseen huolellisuuteen ja tarkkuuteen. (Tuomi ym. 2018, 163–164; Hirsjärvi ym. 2013, 232–233.)

Raportoinnin osalta olemme myös olleet vuoropuhelussa toimeksiantajan kanssa ja sopineet yhteisen tavan raportoida prosessia ja opinnäytetyön tuloksia. Toimeksiantajan pyynnöstä emme ole käyttäneet opinnäytetyössä tutkitun päiväkodin nimeä emmekä avaa päiväkodin perustietoja, toimintatapoja tai muita tietoja, joilla päiväkotia voidaan identifioida. Tämä on myös yksi eettisyyden lähtökohta, jolla kunnioitetaan toimeksiantajan yksityisyyttä. (Kananen 2008, 135–136; Tuomi ym. 2018, 164.)

Lisäksi eettisiä ratkaisuja olivat osaltaan myös monipuolinen reflektio. Pyrimme keskustelemaan keskenämme tekijäparina mahdollisimman paljon tutkimuksen sisällöstä ja tarkoituksesta. Lisäksi olemme pyrkineet keskusteluun toimeksiantajan kanssa sekä koulun kautta saatavan ohjauksen ja vertaistuen kautta, joka on tutkimuksen ulkopuolisten henkilöiden kanssa tapahtuvaa ajatustenvaihtamista ja mahdollisten uusien näkökulmien löytämistä. Tästä koemmekin olleen hyötyä, jota ilman opinnäytetyömme ei olisi onnistunut.

10.2 Oma oppimisprosessimme ja ammatillinen kasvumme

Opinnäytetyömme on osa varhaiskasvatuksen opintojamme sekä on osa tutkinnon mukana tulevaa varhaiskasvatuksen pätevyyttämme, jonka takia valitsemamme aihe lähti meidän omasta kiinnostuksestamme ja opinnäytetyömme tekeminen oli siten meille itsellemme myös mielekäs prosessi. Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessimme kesti lähes vuoden ajan, jonka aikana ammatillinen kasvumme ja oppimisprosessimme ovat olleet vahvasti läsnä.

Koko prosessiin on kuulunut niin ylä- kuin alamäkiäkin, mutta yhdessä olemme saaneet suunniteltua ja toteutettua valmiin opinnäytetyön. Olemme perehtyneet

niin varhaiskasvatuksen sekä pedagogisen dokumentoinnin tietoperustoihin, opinnäytetyön tekemiseen ja tutkimuksen eri vaiheisiin sekä käsitelleet paljon omaa oppimistamme ja kehittymistämme kuluneen opinnäytetyöprosessin aikana. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) on tullut opinnäytetyön myötä tutuksi, joka onkin yksi tärkeimmistä asioista, kun pohdimme omaa ammatillista kasvuamme. Tietoa on tullut lyhyessä ajassa paljon ja sen omaksumiseen sekä ymmärtämiseen on käytetty paljon aikaa ja sitä on reflektoitu niin yhdessä parina kuin erikseen yksilöinä.

Oma oppimisprosessimme on ollut kolmivaiheinen, jonka suunnitelmavaiheessa syvennyimme ensin tietoperustaan sekä käytännön asioihin ja niiden toteuttamisen suunnitteluun. Toteutuksen osalta pääsimme käyttämään sekä soveltamaan jo opittuja tietoja ja taitoja käytännön tasolla aineiston käsittelemisen ja analyysin osalta. Lopuksi syvennyimme kaikkeen prosessin aikana saatuun tietoon, taitoon ja kokemukseen raportoinnin sekä opinnäytetyön jakamisen vaiheissa. Tärkeää oli, että koko opinnäytetyöprosessi on koottu yhteen. Suunnitelman ja toteutuksen jälkeen saatujen tuloksien yhteen kokoaminen ja niiden tarkastelu kontekstissaan on avannut koko opinnäytetyön merkityksellisyyttä niin meille itsellemme kuin toimeksiantajallekin. Koko opinnäytetyöprosessi onkin opettanut meille paljon uutta, syventänyt opeteltuja asioita ja lisännyt ammattiosaamistamme.

Pedagoginen dokumentointi on opettanut myös meille paljon. Olemme huomanneet, että se voi olla hyödyllinen työmenetelmä, kun sen omaksuu osaksi omaa työtä. Pedagoginen dokumentointi on mielestämme itsessään positiivinen suuntaus, joka antaa kasvattajille lisää työkaluja niin suunnitteluun, toimintaan kuin arviointiin ja kehittämiseenkin. Se osallistaa lapsia sekä huoltajia osaksi lapsen päiväkotiarkea ja kasvattaa vuorovaikutusta. Erilaiset dokumentit avaavat ja kertovat toiminnasta, antavat työkaluja sekä kiinnittyvät vahvasti nykyiseen varhaiskasvatuksen lapsilähtöiseen pedagogiikkaan. Keskiössä onkin juuri se, että tärkeimmän toimijan eli lapsen ääni saadaan aidosti kuuluviin. Kuten saaduista tuloksistakin huomasimme, pedagoginen dokumentointi osoittautui ristiriitaisia ajatuksia herättäväksi, mutta kuitenkin toimivaksi ja hyödylliseksi toimintatavaksi.

Vaikka uusista toimintatavoista ja työmenetelmistä ajatellaan usein, että ne tuovat lisää työtä ja vaivaa nykyiseen malliin, niin ne voivat myös antaa paljon. Tällöin työhön mukaan tulevat uudet ja velvoittavat asiat voidaan kääntää kuitenkin positiivisiksi, jopa työtä helpottaviksi asioiksi, kun uudet toimintatavat ja työmenetelmät sisäistää ja niitä oppii käyttämään. Tähän liittyy vahvasti myös oma kiinnostus ja halu perehtyä asioihin, vaikka ne tuntuisivatkin aluksi haastavilta, turhilta tai kuormittavilta. Se onkin jokaisen oma henkilökohtainen prosessi. Olemme huomanneet tämän itse oman opinnäytetyöprosessimme aikana, kun olemme perehtyneet eri asioihin, aina varhaiskasvatuksen teorian tiedosta eri opinnäytetyön vaiheisiin. Vaikka työtä on ollut paljon, niin se on myös helpottunut oman tietotaidon lisääntyessä. Sama huomioi toistui opinnäytetyömme tuloksissa, jossa pedagoginen dokumentointi koettiin velvoittavuudestaan huolimatta myös tärkeänä ja toimivana työmenetelmänä.

Toivomme, että tekemämme opinnäytetyö antaa myös jotain uutta toimeksiantajallemme. Meille itsellemme opinnäytetyön tekeminen on antanut paljon hyödyllistä tietoa, opettanut meille uusia näkökulmia ja pakottaa meidät myös jatkossa soveltamaan kaikkea oppimaamme. Koemme, että opinnäytetyön myötä olemme jo laajentaneet osaamistamme, mutta vasta matkalla kohti lastentarhanopettajan työtä ja varhaiskasvattajana toimimista.

Vuosien 2017 ja 2018 aikana varhaiskasvatuksen kentällä on tapahtunut paljon, kun uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) otettiin käyttöön, mutta myös varhaiskasvatuslakia (36/1973) on esitetty säädettäväksi. Tätä keskustelua olemme peilanneet myös omaan oppimiseemme ja ammatillisuuteen, kuin opinnäytetyöprosessiimme, jonka aiheena on ollut niin ikään uusi, nykyään pakollinen pedagoginen dokumentointi ja sen kokeminen osana tehtävää varhaiskasvatustyötä. Opinnäytetyöprosessimme aikana onkin ollut myös paljon yhteiskunnallista keskustelua varhaiskasvatuksen resursseista, henkilökunnasta ja koulutuksesta. Mukana keskustelussa ovat olleet niin yksityishenkilöt, eri ammattiliitot kuin Suomen hallituskin esittäessään uuden varhaiskasvatusluonnoksen ja säädettäväksi uutta varhaiskasvatuslakia. Uuden varhaiskasvatuslain tavoitteena on selkiyttää aiempaa varhaiskasvatuslakia

(36/1973). Tarkoituksena on tarkentaa ammatillisessa koulutuksessa tapahtuneita muutoksia ja korostaa edelleen lapsen etua koskien varhaiskasvatuksen kenttää. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018; Talentia 2018.) Tässä korostuukin aiheen tärkeyden ja ajankohtaisuuden lisäksi myös koulutuksen merkitys ja uuden opetteleminen osana monimuotoista, kehittyvää ja ennen kaikkea laadukasta varhaiskasvatustyötä. On tärkeää seurata oman asiantuntijuuden kehittymistä ja vahvistaa sitä jatkossakin myös yhteiskunnallisen näkökulman kautta, mutta tunnistaa myös oma ammatillinen kasvu. Yhteiskunnallista keskustelua onkin ollut mielenkiintoista seurata osana omaa oppimista opinnäytetyöprosessin myötä ja opintojen loppuvaiheessa tapahtunutta yhteiskunnallista heräämistä varhaiskasvatuksen osalta.

10.3 Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusideat

Opinnäytetyömme on hyödynnettävissä toimeksiantajalle ja se voi antaa mahdollisuuden yleiseen keskusteluun pedagogisen dokumentoinnin tärkeydestä. Lisäksi se voi tarjota paikan keskustella pedagogisen dokumentoinnin käyttämisen mahdollisuuksista ja kehittämiskohteista toimeksiantajan päiväkodissa. Päiväkotia saa itsessään ajankohtaista tietoa siitä, miten pedagogisen dokumentoinnin käyttäminen koetaan osana tehtävää työtä ja antaa samalla uutta tietoa tämän hetkisestä osaamisesta.

Tärkeää on myös se, että henkilökuntaa on kuultu ja heidän kokemuksiaan on kartoitettu. Vaikka saadut tulokset ovat kollektiivisia, eikä niistä voi osoittaa yksittäisten työntekijöiden vastauksia, voi toimeksiantaja tehdä kuitenkin niiden perusteella omia johtopäätöksiä esimerkiksi henkilökunnan tarpeesta ja halusta saada lisää koulutusta pedagogiseen dokumentointiin. Tällöin pedagoginen dokumentointi ja sen hyödyntäminen osana tehtävää työtä voi syventää toimeksiantajan päiväkodin osaamista.

Opinnäytetyössämme saatujen tuloksien pohjalta voidaan lähteä kehittämään osaamista tarpeen mukaan sekä aiempi osaaminen huomioiden ja hyödyntäen. Kuitenkin se, miten opinnäytetyötyössämme tuotettua tietoa lopulta käytetään ei

ole enää meistä kiinni. Lopulta käytettävyyden täytyykin lähteä toimeksiantajan tarpeiden pohjalta, vaikka toivomme, että tekemäämme tutkimusta tullaan hyödyntämään. Tekemäämme opinnäytetyötä ja sen kyselylomaketta voidaan hyödyntää myös muissa päiväkodeissa tai saamamme tulos voi korreloida mahdollisesti myös muiden päiväkotien osaamisen kanssa. Toisaalta saatava tieto voi olla hyvinkin paikkakohtaista, mutta opinnäytetyömme voi toimia tällöin esimerkkinä, hyvinä ja huonoina ideoina sekä yhdenlaisena pohjana toteuttaa omaa tutkimusta.

Lisäksi jatkotutkimusideana opinnäytetyömme pohjalta voidaan lähteä toteuttamaan esimerkiksi koulutusta tai työpajoja liittyen pedagogiseen dokumentointiin. Opinnäytetyötämme voidaan myös lähteä jatkokehittämään toiminnallisella opinnäytetyöllä, jossa painottuu pedagoginen dokumentointi käytännön tasolla tai tutkia jo saatujen tuloksien osa-alueita, kuten esimerkiksi vanhempien osallisuuden kokemusten tutkiminen. Lisäksi yksi mielenkiintoinen yhteistyöidea olisi tutkia ja levittää päiväkodeissa olevaa hiljaista tietoa sekä olemassa olevia vahvuuksia ja tietoa myös muiden päiväkotien tietoon, josta kaikki voisivat hyötyä.

Lähteet

- Ahonen, L. 2016. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Aira, A. 2012. Toimiva yhteistyö. Työelämän vuorovaikutussuhteet, tiimit ja verkostot. Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37743/9789513947088.pdf?sequence=1>. 18.3.2017.
- Fonsén, E., Heikka, J. & Elo, J. 2016. Osallisuutta edistävän suunnittelun tasot. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.). Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 80–95.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S., Nivala V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: Edufin.
- Huttunen, E. 1989. Päivähoidon toimiva arki. Varhaiskasvatuksen käytäntöjen kehittäminen. Jyväskylä: Suomen kaupunkiliitto.
- Joensuun kaupunki. 2017a. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Joensuun seudullinen varhaiskasvatussuunnitelma.
<https://peda.net/joensuu/jsv1/jsvtv/jsvptl/1vpjjsvdpd:file/download/fdd9a6004cd4dedecca932e1c258e9110898e20d/1.6.%20Varhaiskasvatussuunnitelman%20perusteet%20ja%20Joensuun%20seudun%20varhaiskasvatussuunnitelma%20%28pun%29.docx>. 21.1.2018.
- Joensuun kaupunki. 2017b. Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma. Tiivistelmä.
<https://peda.net/joensuu/jsv1/jsvtvl/1kjsv:file/download/3ace6e85f2490710fdf5b16e91b25a8c4cef41ee/11.12%20Kuvitettu%20Joensuun%20seudun%20varhaiskasvatussuunnitelma.pdf>. 11.1.2018.
- Joensuun kaupunki. 2017c. Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma. Kuva. Lapsen vasun jatkumo.
<https://peda.net/joensuu/jsv1/jsv2/lvj:file/download/92c6ea5f651455ecb5c9fd918c20ba7b60f6a04d/Lapsen%20vasun%20jatkumo.png>. 17.3.2018.
- Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieto Oy.
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karelia-ammattikorkeakoulu. 2017. Opetussuunnitelma.
<https://soleops.karelia.fi/opsliitteet/Opintopolku/Sosionomi.pdf>. 17.10.2017.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2011. Kasvatuskumppanus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.

- Kekkonen, M. 2009. Vanhempien näkemyksiä varhaiskasvatuksen kehittämiseksi. Teoksessa Lammi-Taskula, Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.). Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 162–172.
- Kellokumpu, M. 2018. POLKU LAPSEN AJATUKSIIN – Pedagogisen dokumentoinnin työmenetelmän käynnistäminen päiväkodissa. Karelia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201801211483>. 10.2.2018.
- Koivula, U., Suihko, K. & Tyrväinen, J. 2002. Mission: Possible. Opas opinnäytteen tekijälle. Tampere: Pirkanmaan ammattikorkeakoulu.
- Koivunen, P.-L. & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Kupila, P. 2011. Varhaiskasvatuksen asiantuntijuus oppivassa työyhteisössä. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 300–311.
- Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 580/2015.
- Lastentarhanopettajaliitto 2004. Lastentarhanopettajan ammattietiikka. <http://www.lastentarha.fi/cs/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content-Disposition&blobheadername2=Content-Type&blobheadername3=no-cache&blobheadername4=no-cache&blobheadervalue1=attachment%3B+filename%3DLastentarhanopettajan%2Bammattietiikka0.pdf&blobheadervalue2=application%2Fpdf&blobheadervalue3=Cache-Control&blobheadervalue4=Pragma&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1409185492144&ssbinary=true>. 8.3.2018.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan abc. Helsinki: Tammi.
- Niikko, A. 2008. Perustoimintojen pedagogiikka. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.). Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen, 69–78.
- Ojala, M. 2009. Varhaiskasvatuksen käytännön kehittäminen reflektion avulla. Teoksessa Ojala, M., Venninen, T., Mäkitalo A.-L. & Vilpas, B. 2009. (toim.). Löytöretkellä omaan työhön. Kehittämistä ja tutkimusta päiväkodin arjessa. http://www.socca.fi/files/94/Loytoretkella_omaan_tyohon_kehittamista_paivakodin_arjessa.pdf. 22.10.2017.
- Opetusalan ammattijärjestö. 2017. <http://www.oaj.fi/cs/oaj/varhaiskasvatuslaki>. 22.10.2017.
- Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2016: 17. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf. 11.1.2018.
- Opetushallitus. 2017. Säädökset ja ohjeet. http://oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/lainsaadanto/varhaiskasvatus_. 22.10.2017.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018. Hankkeet ja säädösvalmistelu. Opetus- ja kulttuuriministeriön hankkeet. Säädösvalmistelu. Hallituksen esitys varhaiskasvatuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi sekä luonnos varhaiskasvatusasetukseksi. <http://minedu.fi/hanke?tunnus=OKM004:00/2018>. 20.3.2018.

- Päiväkoti Emilia. 2018. Reggio Emilia -pedagogiikka.
<https://pikkuemilia.fi/opetus/reggio-emilia-pedagogiikka/>. 5.4.2018.
- Rasila, M. & Pitkonen, M. 2009. Hyvä Ryhmä, toimiva tiimi. 1. Painos. Helsinki: Kyrri Oy.
- Raski-Pitkänen, J., Virkki, S. & Marjanen, P. 2016. Dokumentoinnista pedagogiseen dokumentointiin. Kasvu 2/2016, 14–16.
- Rintakorpi, K. 2010. Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Pro Gradu -tutkielma.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24870/lastento.pdf>. 10.2.2018.
- Rintakorpi, K. 2014. Pedagoginen dokumentointi välineenä 1-3 –vuotiaiden osallisuuteen päivähoiton aloitusvaiheessa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.). Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 133–154.
- Rintakorpi, K. 2017. Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksen suunnittelun ja kehittämisen välineenä. Lastentarhanopettajaliitto.
<http://www.lastentarha.fi/cs/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content-Disposition&blobheadername2=Content-Type&blobheadername3=no-cache&blobheadername4=no-cache&blobheadervalue1=attachment%3B+filename%3DPedagogiikan%2Baika%2Bjulkaisu.pdf&blobheadervalue2=application%2Fpdf&blobheadervalue3=Cache-Control&blobheadervalue4=Pragma&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1409192413065&ssbinary=true>. 28.3.2018.
- Rintakorpi, K. & Vihmari-Henttonen, E. 2017. Tää on meidän maailma! pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten keskus.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro.
- Sorri, S. 2017. Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Selvitystyö varhaiskasvatuksen henkilökunnalle: Mitä ja miksi dokumentoidaan? Lapin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017081514362>. 10.2.2018.
- Mykkänen, J. & Böök, M. 2017. Moninaiset perheet ja varhaiskasvatus. Teoksessa Koivula, M., Siippainen A., Eerola-Pennanen, P. (toim.). Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy, 75–86.
- Taikatahti. 2018. Reggio Emilia -pedagogiikka.
<https://www.taikatahti.com/reggio-emilio-pedagogiikka/>. 5.4.2018.
- Talentia. 2018. Uutiset. Miksi arvostettu varhaiskasvatusjärjestelmä halutaan romuttaa? <https://www.talentia.fi/uutiset/miksi-arvostettu-varhaiskasvatusjarjestelma-halutaan-romuttaa/>. 20.3.2018.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

- Turja, L. & Vuorisalo, M. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.). 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy, 36–55.
- Turunen, H. 2011. Lapsen sadan kielen polulla. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011111514587>. 14.11.2011.
- Valli, R. 2015. Paperinen kyselylomake. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 84–108.
- Varhaiskasvatuslaki 36/1973.
- Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Virkki, P. 2015. Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä. Itä-Suomen yliopisto. Filosofinen tiedekunta. Väitöskirja. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-1735-5>. 10.2.2018.
- Virolainen, A. 2014. Varhaiskasvatus työympäristönä. Teoksessa Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.). Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Porvoo: Bookwell Oy, 279–296.
- Wallin, K. 2000. Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Hei!

Olemme Karelia ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja teemme opinnäytetyötämme [REDACTED] henkilökunnalle. Opinnäytetyön tavoitteena on kerätä tietoa ja kokemuksia sekä kartoittaa tarvetta lisäkoulutukselle, liittyen pedagogiseen dokumentointiin. Opinnäytetyö tehdään laadullisena tutkimuksena ja se valmistuu keväällä 2018.

Varhaiskasvatussuunnitelma velvoittaa päiväkodit käyttämään 1.8.2017 alkaen pedagogista dokumentointia varhaiskasvatuksessa osana lapsen osallisuuden ja lapsilähtöisyyden toteuttamiseksi.

Pyytäisimme sinua vastaamaan liitteenä oleviin kysymyksiin. Arvioitu vastausaika on noin 15–30 minuuttia, jos vastaat kaikkiin kysymyksiin kerralla. Kysymyksiin vastataan nimettömänä. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja tulokset kuvataan siten, ettei yksittäistä vastaajaa voida tunnistaa. Vastauksia tai niiden osia voidaan käyttää sitaatteina valmiissa opinnäytetyössä. Kyselylomakkeet tuhotaan, kun ne on käsitelty ja analysoitu. Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan sähköisesti opinnäytetöitä julkaisevassa Theseus-tietokannassa.

Vastausaika on 1.11.–12.11.2017. Vastattuasi sulje lomake mukana tulleeeseen kirjekuoreen ja palauta kysely päiväkodinjohtaja [REDACTED] päiväkotiin. Vastaukset haetaan [REDACTED] päiväkodista vastausajan päätyttyä maanantaina 13.11.2017.

Jos mieleesi tulee kysymyksiä, voit ottaa yhteyttä sähköpostilla.

Kiitos avustasi!

Ystävällisin terveisin

Anne Brelo ja Birgitta Turunen
Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)
Sähköposti: anne.brelo@edu.karelia.fi birgitta.turunen@edu.karelia.fi

Kysely pedagogisen dokumentoinnin osaamisesta [REDACTED] [REDACTED] työntekijöille

Pedagoginen dokumentointi tarkoittaa prosessia, jossa lapsen ajattelua tehdään näkyväksi. Aikuinen havainnoi ja dokumentoi lapsen toimintaa siten, että muillekin mahdollistuu käsitys lapsen toiminnasta ja ajatuksista tilanteessa. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi voi olla esimerkiksi leikin havainnointia ja sen dokumentointia. Dokumentoinnin pohjalta tuodaan esille lapsen tietoja ja taitoja. Näiden tietojen pohjalta arvioidaan työmenetelmiä lapsen kehityksen ja kasvun tukemiseen.

Rastita itsellesi sopivin vaihtoehto:

Millä työnimikkeellä työskentelet toimipaikassasi?

- ☐ Päivähoitaja
- ☐ Lastenhoitaja
- ☐ Lastentarhanopettaja
- ☐ Erityislastentarhanopettaja
- ☐ Kiertävä erityislastentarhanopettaja
- ☐ Muu, mikä _____

1. Miten käytät pedagogista dokumentointia avuksi opetusmenetelmien valinnassa ja muokkauksessa?

---

2. Käytätkö pedagogista dokumentointia aktiivisesti työmenetelmänä?

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ Osittain
- ☐ En osaa sanoa

3. Mitä pedagogisen dokumentoinnin havainnoinnin välineitä käytät työssäsi? (Esim. valokuvaaminen, videointi, kirjaaminen, tietokonetallenteet, lasten tuotosten arkistointi, valmis havainnointipohja)

---

4. Millaisia pedagogisen dokumentoinnin havainnoinnin välinettä haluaisit käyttää enemmän työssäsi?

---

5. Tuotko vanhemmille esiin pedagogisen dokumentoinnin kautta päiväkotisi pedagogista toimintaa? (Esim. näyttelyillä, valokuvilla, sähköposteilla)

---

6. Koetko että sinulla on riittävästi aikaa tehdä pedagogista dokumentointia työssäsi?

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ Osittain
- ☐ En osaa sanoa

7. Teetkö dokumenttien arviointia yhdessä työkaverisi kanssa? Miten?

---

8. Minkälaisissa tilanteissa keskustele dokumenteista vanhempien kanssa? Miten?

---

9. Millaisena työmenetelmänä koet pedagogisen dokumentoinnin työssäsi?

---

10. Kerro esimerkkejä, kuinka olet käyttänyt pedagogista dokumentointia työssäsi?

---

11. Millaista koulutusta olet saanut pedagogisen dokumentoinnin käyttämiseen työssäsi?

---

12. Minkälaista koulutusta koet tarvitsevasi pedagogisen dokumentoinnin käyttämiseen työssäsi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- ☐ Työmenetelmästä teoriassa
- ☐ Työmenetelmästä käytännössä
- ☐ Havainnoinnin työvälineistä (valokuvaaminen, videointi, lomakepohjat jne.)
- ☐ En koe tarvitsevani lisäkoulutusta
- ☐ Muuta, mitä? _____

13. Muita ajatuksia, huomioita tai kysymyksiä liittyen pedagogiseen dokumentointiin?

Kiitos vastauksistasi!

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSiantosopimus

Tämä sopimus soveltuu käytettäväksi ainoastaan sellaisten opinnäytetöiden yhteydessä, joita ei toteuteta ammattikorkeakoulun ulkopuolisen rahoituksen hankkeessa.

Toimeksiantaja	Nimi (esim. yritys)	
	Yhteystiedot (yhteyshenkilö, puhelin, sähköposti)	
	Työn aihe <i>Pedagoginen dokumentointi</i>	
Tekijä	Nimi <i>Anne Brelo</i>	Opiskelijanumero
	Katuosoite	Postinumero Postitoimipaikka
	Puhelin	Sähköpostiosoite
	Suoritettava tutkinto <i>Sosionomi AMK</i>	Ryhmätunnus <i>STS4K16B</i>
Karelia-amk	Yhteyshenkilön nimi (Ohjaaja) <i>Milla Pasanen</i>	Tehtävänimike <i>Lehtori</i>
	Toimipaikka ja osoite <i>Tittarimeijeri 80200 Joensuu</i>	
	Puhelin <i>050 441 2861</i>	Sähköpostiosoite <i>milla.pasanen@karelia.fi</i>
Toimeksiantosopimuksen ehdot		
Ohjaus	Ohjaaja valvoo työtä ammattikorkeakoulun puolesta ja antaa työn edellyttämiä ohjeita ja neuvoja. Ammattikorkeakoulu ja Ohjaaja eivät ole konsulttivastuussa työstä.	
Dokumentointi	Karelia-amk:ssa toteutetaan avointa toimintakulttuuria, mikä tarkoittaa, että myös opinnäytetöiden aineistot ja tulokset avataan soveltuvin osin erillisen ohjeistuksen mukaisesti (ml. avoin julkaiseminen). Työstä laaditaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeen mukainen kirjallinen raportti, joka julkaistaan sähköisessä muodossa Thesys-verkkokirjastossa tai josta toimitetaan yksi kansitettu kappale ammattikorkeakoulun kirjastoon. Työ arkistoidaan Karelia-amk:n kirjastoon sähköisessä muodossa.	
Oikeudet	Opinnäytetyön tekijänoikeudet kuuluvat tekijälle. Toimeksiantaja saa rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin. Ammattikorkeakoululla on jatkuvasti voimassa oleva oikeus hyödyntää tuloksia omassa opetuksessa ja tutkimus- ja kehittämistoiminnassaan. Sopijaosapuolilla on mahdollisuus sopia muista opinnäytetyön tuloksista koskevista oikeuksista kuitenkin niin, että tämän sopimuskohtaan nojalla ammattikorkeakoulun saamat oikeudet säilyvät voimassa.	
Keksinnöt	Jos Tekijä on osallisena keksintöön, joka patentoidaan, mainitaan hänet yhtenä keksijöistä. Mahdollisesta keksintökorvauksesta sovitaan erikseen noudattaen ensisijaisesti Toimeksiantajan tai niiden puuttuessa ammattikorkeakoulun keksintöohjeen linjauksia. Opinnäytetyön tai sen osan julkaiseminen tai hyödyntäminen ei saa vaarantaa sen tai sen osan suojaamista patentilla tai hyödyllisyyksillä.	
Vastuut	Opinnäytetyön tulos toimitetaan sellaisena kuin se on. Tekijä tai ammattikorkeakoulu eivät anna tulokselle takuuta eivätkä vastaa sen soveltuvuudesta toimeksiantajan tarpeisiin. Sopijapuolet ovat vastuussa toisilleen sopimusrikkomuksen aiheuttamista välittömistä vahingoista. Vastuun syntyminen edellyttää tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettua sopimusrikkomusta.	
Lisäksi sovitaan		
Salassapito	Ohjaajalla ja opinnäytetyön Tekijällä on salassapitovelvollisuus työn aikana esille tullessiin luottamuksellisiin asioihin viiden vuoden ajan. Toimeksiantajan tulee tarkistaa, että julkaistava opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettävää aineistoa. Tarvittaessa käytetään erillistä salassapitosopimusta.	
	Tätä sopimusta on laadittu kolme (3) saman sisältöistä kappaletta, yksi (1) kullekin sopimuksen osapuolelle. Sopimus perustuu ammattikorkeakoulun hyväksymään opinnäytetyösuunnitelmaan ja se astuu voimaan allekirjoitushetkellä.	
	Paikka ja päivämäärä	Allekirjoitus
Toimeksiantaja	<i>Joensuu 1.11.2012</i>	
Tekijä	<i>Joensuu 1.11.2012</i>	<i>Milla Pasanen</i> Birgitta Tuoma
Karelia-amk	<i>Joensuu 22.11.2012</i>	<i>Päivi Partkuri</i>

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

(käytetään, kun tutkimusta/kyselyä tehdään Karelia-amk:n ulkopuoliselle taholle)

Haen/haemme lupaa suorittaa opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus

Opinnäytetyön aihe: Pedagoginen dokumentointi [redacted]

[redacted]

Tutkimuksen toteutuspaikka/-yksikkö:

[redacted]

Tutkimuksen:

a) kohde/kohdejoukko: _____

b) aineiston keruumenetelmä: Kyselylomake

c) aineiston keruun ajankohta: _____

Opinnäytetyön tekijä/t:

Anne Brela
Anne BrelaBirgitta Turunen
Birgitta Turunen

Opinnäytetyön ohjaaja/t:

Päivi Partanen
Päivi PartanenMilla Rajanen
Milla RAJANEN

Työelämäohjaaja:

[redacted]

1 / 11 2017

LIITTEET:

- tutkimussuunnitelma
- toimeksiantosopimus

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alateema	Yläteema
<p>"Meillä on koko ajan esillä vaihtuvia kuvakollaaseja erilaisista toiminnoista ja tapahtumista. Myös s-postia toiminnasta laitamme vanhemmille säännöllisesti."</p> <p>"Aikaisemmin s-posti, nyt daisy-viestit, valokuvia käytämme paljon, näyttelyt, ilm. taulu, minun päiväni -lomake ja tänään -lomake, ryhmän tilat – ovat dokumentti."</p> <p>"Havainnoista keskustellaan päivittäin, syksyllä vasukeskustelu, mahdollisesti myös keväällä."</p> <p>"Tulo- ja lähtötilanteet, vasukeskustelut, vanhempainillat ym. yhteiset tapahtumat."</p> <p>"Eniten ehkä käytän dokumentointia toiminnan näkyväksi tekemisessä perheille."</p> <p>"Valokuvaaminen ja kuvien esillepano auttavat myös vanhempien osallistumisessa."</p> <p>"Vasussa valokuvia mukana, seinällä kollajseina jotka vaihtuu."</p> <p>"Esitän kuvan puhelimesta usein iltapäivällä (kyseisen lapsen puuhista) näyttelyt."</p>	<p>Lasten töiden esiin tuominen.</p> <p>Toiminnan näkyväksi tekeminen säännöllisellä viestinnällä vanhemmille sähköpostin välityksellä.</p> <p>Toiminnan näkyväksi tekeminen perheille eri viestintävälineiden kautta: daisy, valokuvat, ilmoitustaulu, lomakkeet, ryhmän tilat.</p> <p>Keskustelut havainnoista arjessa vanhempien kanssa. Vasu-keskustelut.</p> <p>Arjen kohtaamiset. Vasu-keskustelut. Yhteiset päiväkodin tapahtumat.</p> <p>Toiminnan näkyväksi tekeminen perheille.</p> <p>Dokumenttien esillepano auttavat vanhempien osallistumisessa.</p> <p>Valokuvat mukana vasu-keskustelussa.</p> <p>Lapsen arjen esiin tuominen kuvilla.</p>	<p>Arjen esiin tuominen dokumentoinnin avulla.</p> <p>Toiminnan sekä vasun osa-alueiden ja oppimiskokonaisuuksien esiin tuominen.</p> <p>Havaintojen ja lapsen osallistumisen jakaminen.</p> <p>Lasten töiden esiin tuominen dokumentoinnin avulla.</p> <p>Viestintä arjen kohtaamisissa.</p> <p>Viestintä eri välineiden kautta.</p> <p>Dokumentit ovat vasussa mukana.</p> <p>Yhteiset päiväkodin tapahtumat.</p> <p>Vanhempien osallistuminen.</p>	<p>Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö</p>

<p>"Valokuvat, kuukausittain vanhemmille viestiä mitä kuluneen kuukauden aikana ollaan tehty"</p>	<p>Kuluneen kauden ja tehtyjen asioiden esille tuominen vanhemmille.</p>		
<p>"Laitamme n. kuukausittain valokuvia toiminnasta seinälle. Lasten työt laitetaan seinälle. Sähköinen verkotiedote viikon tapahtumista. Vasun osa-alueet esillä "puussa" jossa kerrotaan mitä on tehty ja mihin oppimiskokonaisuuteen se liittyy."</p>	<p>Säännöllisesti kuvien ja lasten töiden esille laittaminen.</p> <p>Viikon tapahtumien ilmoittaminen sähköisellä verkotiedotteella.</p> <p>Vasun osa-alueiden esille tuominen.</p>		
<p>"Email, daisy-viestit, valokuvat, päivän lapsi-projekti (tarina lapsen päivästä valokuvin)"</p>	<p>Sähköposti, daisy, valokuvat, projektit.</p>		
<p>"Valokuvilla, sähköpostiviestit viikon lopussa → viikon tekemiset viestiin. valokuvanäyttelyt seinillä. Lasten töitä seinillä."</p>	<p>Säännöllinen viestintä viikon tekemisistä.</p> <p>Lasten töiden esiin tuominen ja valokuvat.</p>		
<p>"Tämä on tärkeä osa toimintaa. Esim. kuvaseinää pyrin päivittämään säännöllisesti ja se on tärkeä perheille."</p>	<p>Toiminnan esiin tuominen säännöllisesti.</p>		
<p>"Postereilla, kuvilla, töillä, lastentarhanopettajan kkkirje loistava."</p>	<p>Posterit, kuvat, lasten työt, kuukausikirje.</p>		
<p>"Päivittäisissä kohtaamisissa käymme keskustelua kuvien ja havaintojen avulla."</p>	<p>Arjen esiin tuominen kuvien ja havaintojen avulla.</p>		
<p>"Valokuvien kautta kerron vanhemmille toiminnasta ja lapsen osallistumisesta toiminnan aikana."</p>	<p>Valokuvien kautta toiminnan ja lapsen osallistumisesta kertomisesta vanhemmille.</p>		

<p>"Lasten hakutilanteissa sekä tulotilanteissa. vasu-keskustelut. lapsi yleensä mukana tilanteessa, esim. näyttää omia töitään/valokuviaan."</p> <p>"Vasukeskusteluissa (tarvittavia dokumentteja mukana) päivittäishakutilanteissa."</p> <p>"Vasu-keskustelut ovat hyvä paikka käydä läpi dokumentteja. Myös päivittäisissä kohtaamisissa käydään läpi dokumentoinnin kautta ilmenneitä asioita. Keskustellen. Kuvia näytän joskus. Lasten töitä tarkastellaan joskus yhdessä."</p> <p>"Erittäin tärkeänä niin lapsen kehityksen tukemisen kannalta kuin myös vanhempien / lasten osallistumisen kannalta."</p> <p>"Olemme ottaneet valokuvia lasten leikeistä ja laite- taam niitä aina seinälle myös vanhempien nähtäväksi."</p>	<p>Arjen kohtaamisissa dokumentit mukana. Lapsi osallistuu päivän tapahtumisen avaamiseen.</p> <p>Vasu-keskusteluissa mukana.</p> <p>Dokumentit mukana vasu-keskusteissa ja arjen kohtaamisissa.</p> <p>Dokumentit mukana vasu-keskusteluissa.</p> <p>Dokumentit ja niiden kautta ilmenneet asiat apuna keskustelussa päivittäisissä kohtaamisissa.</p> <p>Töiden tarkastelu yhdessä.</p> <p>Vanhempien ja lasten osallistuminen.</p> <p>Lasten leikkien esille laittaminen valokuvilla myös vanhempien nähtäväksi.</p>		
--	---	--	--